

MONITORINGSRAPPORT

Eerste monitoring planperiode 2021 – 2024

Ria Timmermans

INHOUD

1	INLEIDING	3
2	OPZET EN UITVOERING MONITORING	4
2.1	Opzet en uitvoering 2019	4
2.2	Opzet en uitvoering 2020	5
2.3	Opzet en uitvoering 2022	5
2.4	Respondenten	7
2.5	Gebruik monitoringsgegevens	8
3	RESULTATEN MONITORING	9
3.1	Resultaten interviews scholen primair onderwijs	9
3.2	Resultaten survey culturele veld	12
3.3	Resultaten interviews politieke veld	21
4	AANBEVELINGEN NAAR AANLEIDING VAN DE MONITORINGSRESULTATEN	28
4.1	Aanbevelingen primair onderwijs	28
4.2	Aanbevelingen culturele veld	30
4.3	Aanbevelingen gemeenten	31

1 INLEIDING

Penvoerder SCHUNCK geeft voor Parkstad Limburg zowel in de periode 2017-2020 als in de periode 2021-2024 met Pit Cultuurwijzer uitvoering aan het ontwikkelingstraject Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK).

Een onderdeel van de CmK overeenkomst vormt de monitoring en evaluatie van het uit te voeren traject. De monitoring bestaat uit twee onderdelen:

EVI 2.0

Alle CmK scholen zijn gevraagd deel te nemen aan EVI 2.0. EVI 2.0 is een zelfevaluatie-instrument, ontwikkeld voor scholen, dat de school, begeleiders, partners en beleidsmakers inzicht geeft in waar scholen staan met cultuuronderwijs en waar de kansen liggen voor doorontwikkeling. In dit instrument wordt ingezoomd op de visie van de school (in termen van de doelstellingen van cultuureducatie die de school zich heeft gesteld) en de relatie tussen deze visie en de aanwezige deskundigheid om deze te realiseren; de mate waarin de visie is uitgewerkt in het onderwijsprogramma en de samenwerking van de school met externe partijen ten aanzien van deze doelen. Daarbij wordt nagegaan in hoeverre er sprake is van consistentie tussen de visie enerzijds en de aanwezige deskundigheid en uitwerking in het onderwijsprogramma anderzijds. Samen met de andere penvoeders zet Pit Cultuurwijzer EVI2.0 in als onderdeel van de monitoring. Hiertoe maakt de universiteit Maastricht een analyse per penvoerder en in zijn geheel voor de provincie Limburg. Deze (geanonimiseerde) gegevens zullen in een apart rapport verwerkt worden.

Monitoring CmK proces

De EVI 2.0-gegevens geven informatie over de inhoud van cultuureducatie, maar niet over het proces van het CmK traject. De procesinformatie zal dan ook uit de aanvullende evaluatie moeten komen. In deze evaluatie zullen ook de speerpunten van CmK-3 worden meegenomen.

Aan O+A Onderzoek-Advies is gevraagd de monitoring uit te voeren. Het betreft twee monitoringsronden in de eerste planperiode en eveneens twee in de tweede planperiode. In dit rapport wordt verslag gedaan van de derde monitoringsronde die is uitgevoerd in de eerste helft van 2022.

Allereerst wordt in hoofdstuk 2 in het kort de opzet en uitwerking van de monitoring in zowel de eerste (2019) als tweede (2020) en derde (2022) monitoringsronde besproken. Vervolgens worden de resultaten van de derde monitoring weergegeven in hoofdstuk 3. Achtereenvolgens wordt verslag gedaan van de interviews die zijn gehouden met scholen voor primair onderwijs (3.1), van de survey die is uitgevoerd voor het culturele veld (3.2) en van de interviews met gemeenten (3.3). In hoofdstuk 4 tenslotte worden aanbevelingen geformuleerd naar aanleiding van de resultaten van de monitoring.

2 OPZET EN UITVOERING MONITORING

In dit hoofdstuk wordt de opzet en uitvoering van de monitoring in zowel 2019 (2.1) als 2020 (2.2) en 2022 (2.3) besproken.

2.1 Opzet en uitvoering 2019

Om de monitoring zo goed mogelijk te laten aansluiten op de (informatie)behoeften van de penvoerder zijn de projectleider, de intermediairs van de Pit Cultuurwijzer projectgroep en O+A Onderzoek-Advies in juni 2018 nagegaan op welke vragen de monitoring een antwoord dient te geven. Op basis daarvan is een voorstel gemaakt voor de periode 2018-2020. Op 19 september 2018 zijn in een vervolgbijeenkomst nadere afspraken gemaakt, die in een werknootitie zijn verwerkt.

In grote lijnen zijn vier monitoringsgebieden geformuleerd ten aanzien waarvan er behoefte aan informatie is om het traject adequaat te kunnen (bij)sturen. Het betreft:

- Het/de veranderingsproces(sen) op de deelnemende scholen;
- De opzet en het functioneren van netwerken/verbindingen;
- Het draagvlak voor en de rol(len) van Pit Cultuurwijzer;
- De beoordeling van de dienstverlening van Pit Cultuurwijzer.

Per gebied zijn kernvragen geformuleerd die aan de basis liggen voor de totstandkoming van de interviewleidraden.

Rekening houdend met de wens van een kwalitatieve benadering is gekozen voor (een) werkwijze(n) waarbij medewerkers van Pit Cultuurwijzer (i.c. de projectleider Pit Cultuurwijzer, de intermediairs en de projectmedewerkers) een relatief grote rol spelen. Om dit voor hen werkbaar te laten zijn voldoet de gekozen opzet aan de volgende voorwaarden:

- De rol van de projectgroepleden (i.c. de intermediairs, de projectleider en de projectmedewerkers) in de monitoring is zoveel mogelijk zodanig gekozen dat er sprake is van een integratie van werkzaamheden die zij toch al (moeten) uitvoeren vanuit hun functie;
- De werkzaamheden die de projectgroep leden uitvoeren in het kader van de monitoring voorzien hen van informatie die belangrijk is voor henzelf om hun functie adequaat te kunnen uitoefenen.

Binnen deze kwalitatieve benadering, voeren de leden van de projectgroep Pit Cultuurwijzer interviews uit met vertegenwoordigers van vier groepen betrokkenen:

- De schoolbesturen
- De scholen
- De opleidingen
- Het culturele veld

Ten behoeve van de interviews zijn, in nauw overleg met de projectgroep leden, door O+A Onderzoek-Advies interviewleidraden opgesteld voor deze vier groepen.

Daarnaast is bij de respondenten van de scholen en het culturele veld gepeild hoe tevreden zij zijn over de dienstverlening van de Pit Cultuurwijzer projectgroep. Alle geïnterviewde personen hebben hiervoor van O+A Onderzoek-Advies een verzoek gekregen om een korte (kwalitatieve) vragenlijst in te vullen, waarvan de gegevens anoniem zijn verwerkt.

De resultaten van zowel de interviews als de tevredenheidspeilingen zijn door O+A Onderzoek-Advies verwerkt in het uiteindelijke monitoringsrapport.

2.2 Opzet en uitvoering 2020

Ook ten behoeve van de voorbereiding van de tweede monitoringsronde heeft overleg plaatsgevonden met de projectleider, de intermediairs van de Pit Cultuurwijzer projectgroep en O+A Onderzoek-Advies. Het betreft twee bijeenkomsten in oktober 2019 en januari 2020. In het eerstgenoemde overleg is kritisch gereflecteerd op de eerste monitoringsronde en zijn ontwikkelingen geformuleerd die belangrijk zijn voor de opzet van de tweede monitoringsronde.

Een van deze ontwikkelingen is, dat in het najaar van 2019 een vierde intermediair is aangesteld, wiens rol zich vooral richt op het vergroten van het politieke draagvlak (bij gemeenten). Een belangrijk reflectiepunt heeft betrekking op de conclusie dat zowel scholen als instellingen vooral denken binnen hun eigen hokjes en kaders; hun eigen doelen en eigen dagelijkse gang van zaken. Tijdens het eerste overleg is geconstateerd dat “we een manier zouden moeten bedenken” om dit te overstijgen. Een derde punt betreft de respondentgroepen ‘besturen en opleidingen’. De tijd tussen de eerste en tweede monitoringsronde wordt te kort bevonden om in de tweede ronde ook deze respondenten te bevragen.

Op basis van deze reflectie bevindingen is besloten de tweede monitoringsronde te richten op de volgende respondentgroepen:

- Scholen voor primair onderwijs
- Scholen voor voortgezet onderwijs
- Cultuuraanbieders: instellingen en zzp'ers
- Het politieke veld (gemeenten)

Bij alle respondentgroepen is gekozen voor het afnemen van interviews als bevragingstechniek.

Het doel van de monitoring 2020 is tweeledig:

- Afsluiting van de eerste planperiode (2017-2020): wat heeft het traject opgeleverd?
- Vooruitblik op de tweede planperiode (2021-2024): wat is nodig om goede resultaten te behalen?

Om de scholen voor primair onderwijs en de cultuuraanbieders uit te dagen om meer over de grenzen van hun eigen school/organisatie heen te kijken, is besloten om, aan de hand van een

aantal stellingen, groepssessies met hen uit te voeren. De stellingen zijn in nauw overleg tussen de projectgroep en O+A Onderzoek-Advies geformuleerd. Echter, door de gevolgen van de COVID-19 is het onmogelijk gebleken deze groepssessies uit te voeren en is alsnog besloten deze respondenten (net als in de eerste monitoringsronde) te interviewen.

2.3 Opzet en uitvoering 2022

Ook ten behoeve van de voorbereiding van de derde monitoringsronde heeft overleg plaatsgevonden met de projectleider, de intermediairs van de Pit Cultuurwijzer projectgroep en O+A Onderzoek-Advies.

COVID-19 heeft tot in 2022 de uitvoering van het traject beïnvloed. Omdat niet voor alle betrokkenen geldt dat voldoende meetbare voortgang is gemaakt, is besloten om de respondentgroepen in de derde monitoringsronde te beperken tot:

- Scholen voor primair onderwijs
- Cultuuraanbieders: instellingen en zzp'ers
- Gemeenten

Per respondentgroep is zorgvuldig nagegaan welke informatie de intermediairs nodig hebben om hun begeleiding te kunnen (bij)sturen. Dit is gebeurd aan de hand van de beantwoording van drie vragen:

- Wat willen we weten?
- Waarom willen we dat weten?
- En als we het weten, wat doen we dan met deze informatie?

Hieruit zijn verschillende monitoringsdoelstellingen en -werkwijzen voortgekomen voor de drie respondentgroepen.

2.3.1 *Monitoring scholen primair onderwijs*

Als **doelstelling** van de monitoring van de scholen voor primair onderwijs is geformuleerd:

Het aanpassen van de werkwijze van de intermediairs op de scholen. Meer in het bijzonder:

- Concrete actiepunten formuleren om de begeleiding aan te scherpen.
- Concrete actiepunten formuleren om de speerpunten van CmK te realiseren: kansengelijkheid vergroten, laaggeletterdheid tegengaan, Parkstad brede samenwerking en muziekonderwijs. Onze werkwijze herformuleren aan de hand van knelpunten/kansen.
- Concrete actiepunten formuleren om kennisdeling nog specifiekere/breder/bekender te maken.

Als **werkwijze** is gekozen voor de uitvoering van interviews met scholen die deelnemen aan het CmK-traject in Parkstad. Daarbij wordt gebruik gemaakt van een speciaal daartoe opgestelde interviewleidraad.

2.3.2 *Monitoring culturele veld*

Als **doelstelling** van de monitoring van het culturele veld is geformuleerd:

Een beeld krijgen van de wijze waarop de intermediairs het culturele veld de komende tijd beter van dienst kunnen zijn. Door te verbinden, faciliteren en/of op het gebied van financiering.

Als **werkwijze** is gekozen voor de uitvoering van een survey met behulp van een speciaal daartoe opgestelde digitale vragenlijst.

2.3.2 *Monitoring politieke veld*

Het bepalen van de doelstelling van de monitoring van het politieke veld (de gemeenten) is om een aantal redenen complexer dan voor de scholen en het culturele veld.

Wat het politieke veld anders en complexer maakt dan het onderwijsveld en de culturele sector is:

- Verantwoordelijkheden en taken zijn lastig(er) te bepalen (geen directe rol in uitvoering zoals in onderwijs en culturele sector). Hierdoor verschilt de focus en werkwijze per gemeente en kunnen de onderlinge verschillen groot zijn.
- Er is sprake van twee niveaus: ambtelijk en bestuurlijk, maar ook van verschillende domeinen: onderwijs, cultuur en welzijn. Synergie tussen de niveaus en domeinen is nodig, maar kan ook leiden tot knelpunten.
- Verwachtingen zullen realistisch moeten zijn; er zal genoeg moeten worden genomen met kleine stapjes.

In een bijeenkomst in december 2021 met de zes leden van de Pit Cultuurwijzer projectgroep en O+A Onderzoek-Advies, is het politieke veld nader onder de loep genomen. Aan de hand daarvan is het volgende conceptuele kader uitgewerkt, dat de basis vormt voor de monitoring van het politieke veld:

Het **doel** van de monitoring is na te gaan hoe de deelnemende gemeenten zich (wensen te) profileren in de onderscheiden aspecten van het conceptuele kader en op welke wijze(n) de intermediairs van Pit Cultuurwijzer hen daarin kunnen ondersteunen.

Als **werkwijze** is gekozen voor het afnemen van interviews. Daarbij wordt gebruik gemaakt van een speciaal daartoe opgestelde interviewleidraad.

2.4 Respondenten

2.4.1 Respondenten 2019

In 2019 hebben interviews plaatsgevonden met:

- De twee grote schoolbesturen in Parkstad Limburg: MOVARE en INNOVO.
- Acht scholen voor primair onderwijs die deelnemen aan het traject van Pit Cultuurwijzer. Voor de interviews met de scholen zijn zowel de directeur als de Interne Cultuur Coördinator (icc'er) van de school uitgenodigd. Deze scholen hebben minstens de stap 'Teambijeenkomst', één van acht stappen uit het traject De Cultuur Loper (DCL), gezet.
- Een interview met contactpersoon van de Nieuwste Pabo. Geplande interviews met contactpersonen van het Conservatorium Maastricht en de Academie voor Beeldende Kunst konden door omstandigheden niet plaatsvinden.
- Elf interviews met het culturele veld. Het betreft acht instellingen en drie zzp'ers.

2.4.2 Respondenten 2020

In de tweede monitoringsronde hebben interviews plaatsgevonden met:

- Tien scholen voor primair onderwijs die deelnemen aan het traject van Pit Cultuurwijzer. Voor de interviews met de scholen zijn zowel de directeur als de icc'er van de school uitgenodigd. Deze scholen hebben minstens de stap 'Teambijeenkomst' gezet. Van deze tien scholen zijn er vier ook in de eerste monitoringsronde geïnterviewd. Twee van deze tien scholen verzorgen speciaal (voortgezet) onderwijs.
- Drie scholen voor voortgezet onderwijs die deelnemen aan het traject van Pit Cultuurwijzer. In totaal nemen zes scholen voor voortgezet onderwijs deel aan het traject. Voor deze interviews zijn de drie geïnterviewde scholen uitgenodigd.
- Elf interviews met het culturele veld. Het betreft acht instellingen en drie zzp'ers.
- Zeven interviews met gemeenten. Het betreft zes gemeenten waarvan scholen deel uitmaken van het traject van Pit Cultuurwijzer en één gemeente waarin overleg over deelname plaatsvindt.

Als gevolg van COVID-19 zijn de interviews met de po en vo scholen online uitgevoerd. Omdat deze gesprekken vlak na de lockdown van het onderwijs plaatsvonden, is door de geïnterviewden relatief vaak gesproken over de effecten van COVID-19 voor het cultuuronderwijs. De meeste interviews met de gemeenten hebben in een eerder stadium plaatsgevonden, waardoor deze in de vorm van een persoonlijke ontmoeting konden worden uitgevoerd.

2.4.3 Respondenten 2022

In de derde monitoringsronde hebben interviews plaatsgevonden met:

- Vijf scholen voor primair onderwijs die deelnemen aan het traject van Pit Cultuurwijzer. Voor de interviews met de scholen zijn zowel de directeur/lid van het managementteam als de icc'er van de school uitgenodigd. Het betreft drie scholen voor basisonderwijs, één sbo school en één so school.
- Zeven interviews met gemeenten. Het betreft zes gemeenten waarvan scholen deel uitmaken van het traject van Pit Cultuurwijzer en één gemeente waarin overleg over deelname plaatsvindt. Voor deze interviews zijn beleidsambtenaren uitgenodigd.

Van het culturele veld zijn zestien instellingen in Parkstad en vijf zzp'ers uitgenodigd om deel te nemen aan de survey. Van de zestien uitgenodigde instellingen hebben er twaalf de vragenlijst ingevuld (respons van 75 %) en van de vijf uitgenodigde zzp'ers hebben er twee de vragenlijst ingevuld (respons van 40%)

2.5 Gebruik monitoringsgegevens

Voor de drie monitoringsronden geldt dat, na het beschrijven van de onderzoeksresultaten in een rapport, in een gezamenlijke bijeenkomst van de Pit Cultuurwijzer projectgroep en O+A Onderzoek-Advies is verkend welke aanbevelingen kunnen worden geformuleerd naar aanleiding van de uitkomsten van de monitor voor de (bij)sturing van het traject. De bevindingen van deze bijeenkomst voor de tweede monitoringsronde zijn beschreven in hoofdstuk 4 van dit rapport.

3 RESULTATEN MONITORING

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de monitoring gepresenteerd. Achtereenvolgens betreft het de resultaten van de interviews met de scholen voor primair onderwijs (3.1), de survey voor het culturele veld (3.2) en de interviews met het politieke veld (de gemeenten) (3.3).

3.1 Resultaten monitoring primair onderwijs

In de interviews met de scholen zijn de volgende onderwerpen aan de orde gesteld:

- Het proces en de begeleiding op school, inclusief knelpunten en successen.
- Samenwerking met culturele partners (deskundigheidsbevordering en co-creatie/activiteiten).
- CmK-3 speerpunten.
- Inbedding van cultuureducatie in de regio.

Het proces en de begeleiding in school

Vijf van de zes scholen beschikken over minimaal één gecertificeerde icc'er. Eén school beschikt niet over een gecertificeerde icc'er, maar wel over een vakspecialist. De icc'er van een van de scholen maakt ook deel uit van de klankbordgroep van Pit Cultuurwijzer.

Op twee van de vijf scholen vond het DCL-traject gelijktijdig plaats met een algemeen visietraject van de school. In één geval werden het twee parallelle trajecten, waarbij de ontwikkeling van het DCL-traject min of meer werd geremd door het algemene visietraject. Op de andere school was er eerder sprake van geïntegreerde trajecten, waarbij het vastgestelde belang van cultuur werd meegenomen in het algemene visietraject.

De so school heeft gekozen voor een laagdrempelig aanbod, waarbij zowel de leerlingen als de leerkrachten kennis hebben gemaakt met de verschillende disciplines. Dit concept wordt komend schooljaar herhaald en dan wordt ook gekeken naar het toekomstperspectief waarin onder meer aandacht wordt besteed aan de doorgaande leerlijn.

Knelpunten en successen

Als belangrijkste succes noemen twee scholen dat er een werkgroep cultuur is opgericht. Eén school geeft aan dat "er iets staat": er is een kunstproject met miniworkshops uitgevoerd. Een andere school noemt het enthousiasme en de betrokkenheid van hun leerlingen bij de lessen beeldende vorming als grootste succes: de indicatoren komen aan bod. De leerling is trots, ontdekt talenten en gaat een gesprek aan met de ander. Samen zingen, elkaars werk bekijken enzovoort.

Volgens deze school is de positieve ervaring van leerkrachten door het werken met de methodiek, een succes. Overigens is deze ervaring op de ene plek sterker dan op een andere plek. Bij de so school was er aanvankelijk vooral een huivering dat problemen zouden ontstaan, omdat kinderen gevoelig zijn voor verandering. Tot verbazing van iedereen bleek dit niet het geval te zijn. De leerlingen deden heel goed mee en kwamen in aanraking met diverse kunst disciplines. De meest genoemde knelpunten hebben te maken met draagvlak en borging. Vier van de vijf scholen geven aan dat het niet fysiek, maar alleen online bijeenkomen van het team als gevolg van COVID-19, het lastiger maakt om draagvlak te creëren en behouden. Dat geldt zowel voor het

gehele team als ook voor de werkgroep cultuur. Eén school meldt dat er weinig feedback komt van het team en dat de werkgroep meer moet vertellen aan het team en hen meer moet enthousiasmeren. Een andere school geeft aan dat nog niet iedereen de prioriteit voelt en dat cultuuronderwijs nu nog te vrijblijvend is. Een school geeft aan dat personeelwisselingen de borging van cultuuronderwijs bemoeilijkt en drie scholen hebben ervaren dat er sprake moet zijn van 'onderhoud', omdat anders het opgebouwde weer verwatert.

Twee scholen melden de integratie van cultuur als knelpunt. Bij één van hen gaat het om de integratie van het cultuurbeleidsplan met de algehele visie van de school. De andere school wil een hogere mate van integratie van beeldend met muziek, maar geeft aan dat dit nu nog te ambitieus is. Het voornemen is om dit in de toekomst op te pakken.

Drie scholen noemen ieder afzonderlijk nog de volgende knelpunten:

- Door beperkingen in het budget moeten keuzes worden gemaakt.
- Afspraken binnen de cultuurwerkgroep zijn nog onvoldoende helder en er is sprake van verschillende werktempo's van de leden van de werkgroep. Overigens blijkt dit beter te werken naarmate het meer is vastgelegd.
- Het vinden van goede vakleerkrachten.

Concrete veranderingen binnen de school door het traject

Alle scholen geven aan dat er concrete veranderingen hebben plaatsgevonden binnen de school als gevolg van het traject. Drie scholen maken gebruik van een nieuwe werkwijze en maken bewuster keuzes voor culturele activiteiten. Eveneens drie scholen zeggen een bewuste koppeling te maken van activiteiten met visie-doelen van de school ten aanzien van cultuur. Zo zegt een van hen niet langer zomaar gebruik te maken van elk aanbod (flyer) dat bij de school binnenkomt.

Andere vermelde veranderingen zijn:

- Een visie ontwikkeld (2x).
- Deskundigheidsbevordering (2x).
- Intensievere samenwerking met een of meerdere culturele partners (2x). Een van deze scholen zegt hierin vaker zelf initiatieven te nemen.
- Het hebben van een aanspreekpunt (werkgroep) voor cultuur (2x).
- Het evalueren van culturele activiteiten.
- De uitvoering van een schoolproject met kunst en cultuur.
- Draagvlak en enthousiasme bij zowel leerkrachten als leerlingen.

Geplande veranderingen zijn verder het integreren van het cultuurbeleidsplan met de algehele visie van de school; het nog sterker matchen van culturele activiteiten met de visie/doelen van de school en het betrekken van meer mensen bij cultuur en het vormen van een werkgroep.

Begeleiding door de intermediairs

Alle scholen zijn tevreden over de begeleiding van het traject door de intermediairs. Als positieve punten zijn genoemd dat de intermediairs de school goed bevragen en stof tot nadenken geven, de school veel aanreiken, goed bereikbaar zijn en gevraagd (en ongevraagd) advies geven en netwerkbijeenkomsten organiseren.

Eén van de scholen zou graag intensievere begeleiding ontvangen wat netwerken betreft en heeft behoefte aan een sparringpartner. Ook zouden zij intensiever en fysiek overleg willen met de icc'er over het proces en leren van best practices.

Samenwerking met culturele partners

Duurzame samenwerking met culturele partners is voor de meeste scholen nog onontgonnen gebied. Zij zijn (nog) niet goed op de hoogte van de mogelijkheden en het is voor hen niet gemakkelijk te definiëren wat een samenwerking duurzaam maakt. De mogelijkheid om een co-creatie aan te gaan en te gaan samenwerken met een culturele partner wordt door een school weliswaar genoemd, maar dit heeft concreet nog niet plaatsgevonden.

Drie scholen vermelden duurzame samenwerkingen. Daarbij gaat het met name om samenwerkingen met:

- Meer Harmonie in de Samenleving (MHIDS)/klinkend perspectief met SMK/MOVARE.
- VAZOM: onder meer cultuurbox, deskundigheidsbevordering en co-creatie.
- SCHUNCK: muziek, bibliotheek, museum en een wandeling die is ontwikkeld vanuit het mijn verleden.
- De combinatiefunctionaris.

Op de vraag wat Pit Cultuurwijzer kan doen om de samenwerking met culturele partners nog meer te stimuleren wordt verschillend gereageerd. Eén school heeft interesse in deelname aan de netwerkbijeenkomsten, maar is er nog niet aan toegekomen. Een andere school heeft bijeenkomsten bezocht, maar daar geen verdere interesse in.

Een andere school heeft vooral behoefte aan een overzicht op het gebied van cultuur (wie is wie) en wil graag in beeld krijgen wat de infrastructuur is ten aanzien van financiën.

Een derde school zou graag schoolbezoeken afleggen om te zien wat andere scholen doen; wat hun ideeën zijn en hoe ze deze hebben uitgewerkt.

CmK-3 speerpunten

Kanselijkheid binnen de regio

Kansen(on)gelijkheid speelt niet op alle geïnterviewde scholen even sterk. Op de scholen voor sbo en so en scholen die in een bepaald gebied gelegen zijn (Heerlen-Noord) is dit thema het meest aan de orde. Eén school geeft aan dat kanselijkheid een topic is waaraan de onderwijsinspectie aandacht besteedt. Deze scholen vinden het belangrijk om leerlingen kennis te laten maken met zaken die in hun thuissituatie niet aan de orde komen. Budgetten vormen een belemmerende factor om dat grootschalig aan te pakken (één school noemt de NPO gelden als kans). Naast algemene maatregelen (zoals bijvoorbeeld schoolfruit en verstrekken van laptops en software) proberen de scholen ook een koppeling te maken met cultuureducatie, en dat lukt op de ene school wat beter dan op de andere. Overigens berusten deze pogingen in een aantal gevallen op 'toevalligheden' (zoals ontmoetingen met personen die bepaalde connecties hebben).

Genoemde koppelingen van kanselijkheid en cultuureducatie zijn:

- Proberen een ingang te vinden om de leerlingen, die in hun leven nooit in een concertzaal zouden komen, die kans te bieden.
- Bezoeken van tentoonstellingen.
- Bezoeken van musea.

- Organiseren van crea-middagen waarbij leerlingen veel zelf kunnen kiezen.
- Deelname aan MHIDS (als kans om alle leerlingen met muziek in aanraking te laten komen).
- Het zoeken naar mogelijkheden om de bibliotheek meer te betrekken.
- Het koppelen van cultuur aan de sociale vaardigheidsmethode 'leefstijl'. Daarin komen allerlei beeldende opdrachten naar voren, met een tentoonstelling als eindresultaat.

Laaggeletterdheid

Laaggeletterdheid is een thema dat op alle scholen in meer of mindere mate aandacht krijgt. Deze aandacht komt vooral voort uit de problematiek van onderwijsachterstanden waar veel scholen mee te maken hebben. Alhoewel alle scholen actief zijn op het terrein van laaggeletterdheid, is er niet of nauwelijks sprake van een koppeling met cultuureducatie. Bij het verkennen van mogelijkheden komt men niet verder dan het aangaan van samenwerking met de bibliotheek. De koppeling van laaggeletterdheid met cultuureducatie kan worden gevonden in 'Leesplezier', een speerpunt dat is opgenomen als facultatieve doelstelling.

Muziekonderwijs

Twee van de vijf scholen nemen deel aan MHIDS en werken met externe vakleerkrachten. Naast het binnenschools aanbod maken zij via MHIDS ook gebruik van een naschools aanbod. Eén van deze scholen geeft aan dat er slechts weinig gebruik wordt gemaakt van het naschools aanbod, en dat zij dit ook niet groots promoten. De andere school geeft aan meer uren in te zetten voor muziekonderwijs dan als basis zou moeten.

Een andere school geeft aan dat het verzorgen van muziekonderwijs wordt overgelaten aan de individuele leerkrachten. Zij streven ernaar om in de toekomst een van hun leerkrachten vrij te maken voor het geven van muziekonderwijs.

De vierde school investeert in het professionaliseren van hun leerkrachten op het gebied van muziekonderwijs.

De vijfde school maakt sinds kort gebruik van een muziekmethode, maar werkt nog niet met een doorgaande leerlijn.

Koppelingen met cultuureducatie worden niet gerapporteerd.

Inbedding van cultuureducatie in de regio

In het kader van de inbedding van cultuureducatie in de regio is de scholen van Stichting INNOVO en Stichting MOVARE gevraagd naar samenwerking met het eigen schoolbestuur en de gemeente.

Samenwerking met de stichting

In zijn algemeenheid geven scholen aan veel vrijheid van hun stichting te ervaren. Dit wordt gewaardeerd, maar houdt tevens in dat er niet of nauwelijks wordt gestuurd en/of gestimuleerd op het terrein van cultuureducatie. MOVARE faciliteert het traject MHIDS en de scholen geven hier zelf invulling aan. Naast MHIDS is er op het terrein van cultuureducatie geen sprake van samenwerking met de stichting. Ook vindt er geen uitwisseling plaats tussen scholen.

Twee scholen geven aan dat cultuur een ondergeschoven kindje is in hun relatie met de stichting. Een van deze scholen is van oordeel dat er al zoveel bovenschoolse werkgroepen zijn, dat er geen behoefte is aan een werkgroep cultuureducatie.

Een andere school vindt het moeilijk vast te stellen wat de stichting doet. De geldstromen en welke financiën er bijvoorbeeld vanuit de eigen stichting komen, zijn niet duidelijk.

Toekomstige kansen en mogelijkheden om samen te werken met de stichting op het terrein van cultuureducatie worden niet of nauwelijks gezien en/of gewenst. Genoemde mogelijkheden zijn:

- Aandacht voor cultuureducatie in het directiebestuur (i.c. twaalf scholen).
- Het benaderen van de adviseur onderwijs voor visie cultuureducatie.
- Netwerk van ICC'ers binnen Stichting INNOVO.

Samenwerking met de gemeente

De samenwerkingen met de gemeenten die door de scholen worden gemeld zijn vooral van financiële aard. Zoals het financieren van busvervoer naar culturele locaties (zoals in Heerlen per kalenderjaar drie gratis ritten met de CultuurBus) en een financiële bijdrage aan de combinatiefunctionaris en het project MHIDS.

Daarnaast uiten de scholen ook wensen in hun samenwerking met de gemeente. Zoals bijvoorbeeld:

- Het transparant maken van mogelijkheden die de gemeente biedt. Zowel op financieel vlak als wat betreft aanbod.
- Het bezoeken van culturele bestemmingen goedkoper (of zelfs gratis) maken voor leerlingen.
- Regelen van busvervoer (dit is nog niet voor alle gemeenten geregeld).
- Samenwerking bij specifieke gelegenheden, zoals het Wereld Muziek Concours (WMC).
- Meer betrokkenheid bij (de ontwikkeling van) cultuureducatie binnen de scholen van de gemeente.
- Meer initiatief vanuit de gemeente.

3.2 Resultaten monitoring culturele veld

In de vragenlijst voor de culturele instellingen en zzp'ers cultuureducatie zijn drie onderwerpen aan de orde gesteld:

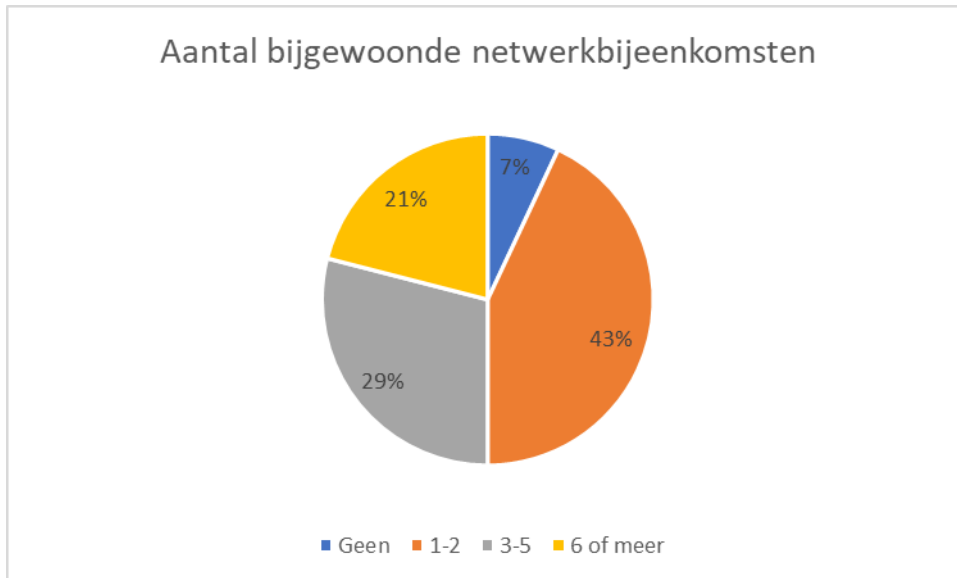
- Verbinden
- Faciliteren
- Financieren

In deze monitoring van het culturele veld werden alle vragen door alle respondenten volledig beantwoord.

Verbinden

De door Pit Cultuurwijzer georganiseerde netwerkbijeenkomsten hebben tot doel het onderwijs en het culturele veld de gelegenheid te bieden elkaar te ontmoeten, te inspireren en kennis te nemen van de laatste ontwikkelingen rondom cultuureducatie en Pit Cultuurwijzer.

Van de veertien cultuuraanbieders heeft er één in de afgelopen vijf jaar geen enkele netwerkbijeenkomst bijgewoond. De meesten woonden één tot twee netwerkbijeenkomsten bij (43%). Bijna de helft van de cultuur aanbieders woonden drie tot vijf (29%) of meer dan vijf (21%) bijeenkomsten bij.

De aanbieder die geen bijeenkomsten heeft bijgewoond gaf als reden een te drukke agenda en COVID-19.

Belangrijke doelen van de netwerkbijeenkomsten zijn: elkaar ontmoeten, elkaar inspireren en kennisnemen van de laatste ontwikkelingen. Vooral de eerste twee doelen zijn volgens de aanbieders goed gehaald: 85% van hen meent dat het geheel gelukt is elkaar te ontmoeten en inspireren en 15% meent dat dit gedeeltelijk is gelukt. De doelstelling 'kennisnemen van de laatste ontwikkelingen' is volgens 62% van de aanbieders geheel gerealiseerd en volgens 38% gedeeltelijk. Voor 77% van de aanbieders geldt dat de gestelde doelen geheel aansluiten bij hun behoeften en voor 23% is dat gedeeltelijk het geval.

92% van de aanbieders is tevreden met de frequentie van de netwerkbijeenkomsten en voor één aanbieder (8%) zouden ze vaker plaats mogen vinden.

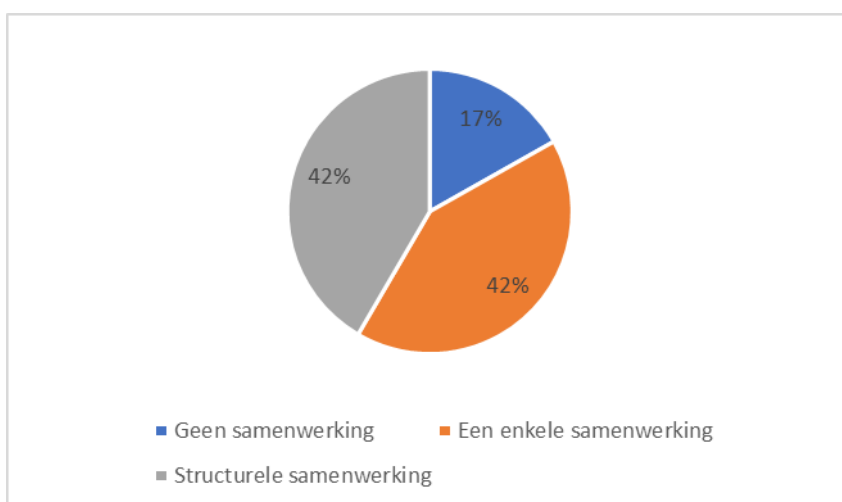
Zeven aanbieders hebben een antwoord gegeven op de vraag wat er beter zou kunnen als het gaat om de netwerkbijeenkomsten. Zij geven de volgende suggesties:

- Een grotere deelname vanuit het onderwijsveld.
- Meer nieuwe gezichten zien; het zijn vaak dezelfde bevlogen mensen die deelnemen.
- Meer ruimte voor natuurlijke ontmoetingen zonder gekaderde gespreksopdracht. Dit zou na de opdracht kunnen plaatsvinden.
- Gebruikmaken van het speeddate concept waarbij je 'verplicht' wordt kort met een andere partij te praten over een onderwerp. Hierdoor dwaal je niet zo snel af naar onderwerpen die niet relevant zijn, zoals vakanties etc.
- Bij grote netwerkbijeenkomsten zou het zinvol kunnen zijn om de workshopgevers van culturele instellingen en zzp'ers voorafgaand aan de bijeenkomst te laten kennismaken.

Ook kan worden stilgestaan bij het doel van de bijeenkomst, wat het uitdragen ervan bevordert.

- Betrek Parkstad Limburg Theaters meer bij het geven van input.
- Doordat meerdere instanties dit soort bijeenkomsten organiseren, is er vaak veel herhaling. Het zou interessant kunnen zijn om krachten te bundelen en op die manier een grotere doelgroep te bereiken.

Op de vraag of de aanbieder door middel van Pit Cultuurwijzer in contact is gekomen met andere culturele instellingen of zzp'ers geeft 86% van de respondenten een bevestigend antwoord. Voor 14% geldt dit niet. Deze contacten hebben in 17% van de gevallen niet geleid tot samenwerking en in 84% wel: soms tot een enkele samenwerking (42%) en soms tot een structurele samenwerking (42%).

Van de tien aanbieders die door middel van Pit Cultuurwijzer tot samenwerking zijn gekomen, is 70% met één tot twee partijen gaan samenwerken en 30% met drie tot vijf partijen.

Naar aanleiding van vragen van het onderwijs verbindt Pit Cultuurwijzer de school aan mogelijke samenwerkingspartners uit het culturele veld. Hieruit kan een co-creatie ontstaan: een traject voor deskundigheidsbevordering of een culturele activiteit voor de leerlingen (al dan niet op maat gemaakt). Van de veertien aanbieders die de vragenlijst hebben ingevuld is 36% in de afgelopen vijf jaar nooit door bemiddeling van Pit Cultuurwijzer benaderd voor een mogelijke samenwerking met een school. 43% van hen is hiervoor één tot twee keer benaderd en 21% drie tot vijf keer. Deze contacten hebben geleid tot een concrete samenwerking met het onderwijs (co-creatie, deskundigheidsbevordering of activiteit voor leerlingen). Voor 33% van de aanbieders was dat soms het geval, voor 56% meestal en voor 11% altijd.

Bij een vraag vanuit een schoolteam over aspecten van cultuureducatie (bijvoorbeeld: Hoe start ik een creatief proces? Hoe kan ik reflecteren binnen cultuuronderwijs? Op welke wijze kan ik onderzoekende vaardigheden in de klas ontwikkelen?), ging een culturele partner met het team aan de slag. In een korte werksessie werd het team geïnspireerd en op ideeën gebracht. 43% van de cultuuraanbieders is in de afgelopen vijf jaar nooit door bemiddeling van Pit Cultuurwijzer benaderd voor een inspiratiesessie op een school. 29% kreeg deze uitnodiging een enkele keer en

eveneens 29% meerdere keren. Voor de acht aanbieders die zijn benaderd voor een inspiratiesessie geldt, dat deze activiteit aansluit bij hun ambities als cultureel ondernemer. Van de zes aanbieders die niet zijn benaderd voor een inspiratiesessie op een school staat 33% ervoor open om in de toekomst een bijdrage te leveren aan een inspiratiesessie en 67% twijfelt daar nog over (staat er misschien open voor).

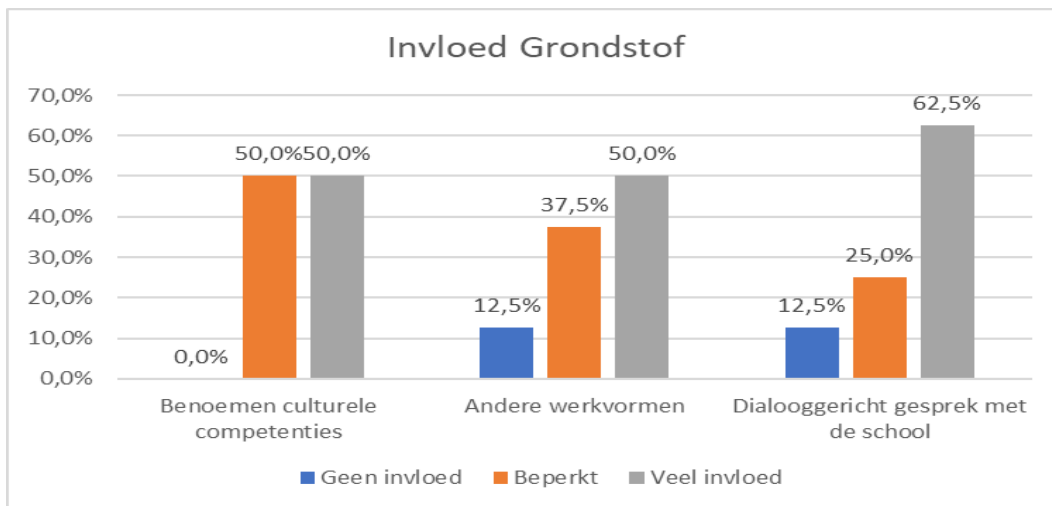
Voor schoolteams die zich binnen cultuureducatie verder willen bekwamen, zoekt Pit Cultuurwijzer (waar mogelijk) binnen het culturele veld in Parkstad naar geschikte partners om hen daarbij te helpen. 50% van de aanbieders is in de afgelopen vijf jaar nooit door bemiddeling van Pit Cultuurwijzer benaderd voor een mogelijke deskundigheidsbevordering met een school. 36% van hen is daarvoor een enkele keer benaderd en 14% meerdere keren. Zes van de zeven aanbieders die zijn benaderd hebben deze deskundigheidsbevordering ook daadwerkelijk uitgevoerd. De aanbieders zijn tevreden over het verloop van de deskundigheidsbevordering: vijf van hen zijn geheel tevreden over het elkaar ontmoeten en inspireren (en een van hen is daar gedeeltelijk tevreden over). Het kennismaken van de laatste ontwikkelingen stemt vier aanbieders tot gehele tevredenheid en twee tot gedeeltelijke tevredenheid.

Pit Cultuurwijzer wil door samenwerking en inzet van culturele partners invulling geven aan de doelen om leesplezier onder leerlingen te vergroten en de structurele verankering van muziekonderwijs te stimuleren in het primair onderwijs (CmK-3 speerpunten). Vier van de veertien aanbieders (29%) zijn sinds 2021 door Pit Cultuurwijzer benaderd om rondom (een of beide) genoemde speerpunten samen te werken. Van deze vier aanbieders ervaren er drie de bijdrage van Pit Cultuurwijzer op deze punten als positief, stimulerend. De vierde aanbieder neemt een neutraal standpunt in.

Faciliteren

Door middel van het aanbieden en bekostigen van de cursus Grondstof wil Pit Cultuurwijzer ervoor zorgen dat het culturele veld over de tools beschikt om in gesprek met het onderwijs te komen tot duurzamere samenwerkingen en dat de activiteiten beter aansluiten bij de doelen die het onderwijs binnen cultuureducatie bij de leerlingen nastreeft. Op de vraag of de respondent (of iemand anders binnen de instelling van de respondent) deelneemt aan de cursus Grondstof, of heeft deelgenomen in de afgelopen jaren, antwoordt 57% dat dit het geval is en 43% dat dit niet het geval is. De cursus Grondstof heeft 75% van de deelnemers zeker geholpen om de gestelde doelen te bereiken en heeft 25% van de deelnemers daar een beetje bij geholpen.

Voor minimaal de helft van de deelnemers aan Grondstof geldt, dat de cursus veel invloed heeft gehad op het benoemen van culturele competenties, op andere werkvormen en op het voeren van dialooggerichte gesprekken met scholen (zie onderstaande grafiek).

Negen van de veertien cultuur aanbieders (64%) hebben behoefte aan een ander soort training/cursus binnen cultuureducatie. Eén van de aanbieders bevindt zich nog in de oriëntatiefase en heeft vooralsnog geen scherp beeld van het soort gewenste training/cursus. Vijf aanbieders uiten een wens die betrekking heeft op de omgang met het onderwijs:

- Tips en tricks voor publieksbegeleiders over hoe om te gaan met verschillende doelgroepen: leerlingen en leraren. Hoe motiveer je leerlingen en betrek je leerkrachten om deel te nemen aan programma's?
- Een training met betrekking tot het aanspreken van de verschillende doelgroepen: Hoe benader je de allerkleinsten en hoe bijvoorbeeld groep 7-8.
- Gespreksvaardigheden.
- Hoe te komen tot betere leerlijnen waarbinnen de competenties en gedragsindicatoren helder vertaald worden en ingezet kunnen worden binnen het onderwijs.
- Een verdieping op de cursus Grondstof wat betreft het in gesprek gaan met de ICC'er en het aangaan van samenwerkingen. Hoe ga je dan een langdurige samenwerking aan, en hoe waarborg je dat dit voor beide partijen interessant, van belang en waardevol is?

Twee aanbieders hebben behoefte aan een cursus/training die te maken heeft met de kant van het cultuuraanbod:

- “Het zou (ons inziens) mooi zijn om tijdens een korte bijeenkomst de basistools aangereikt te krijgen wat betreft cultuureducatie van andere disciplines. Nu zijn wij voornamelijk gespecialiseerd in erfgoed en snoepen wel eens wat van andere disciplines zoals muziek. Maar gezien onze ambitie en de ambitie van scholen om multidisciplinair en vakoverstijgend te werken, zou het niet verkeerd zijn eens kennis te maken met beeldend, dans etc. Dit zou eventueel in samenwerking kunnen met andere instellingen waardoor ook extra mogelijkheden ontstaan om met elkaar in contact te komen en elkaar te inspireren.”
- “Ontwikkelaars die ons begeleiden in het opzetten van een bezoeks rondom het thema erfgoed.”

Eén aanbieder geeft aan: “Ik weet niet of dat hieronder valt, maar zou graag een vervolgstudie willen volgen om mijn volledige onderwijsbevoegdheid alsnog te behalen.” En de negende aanbieder vermeldt: “Grondstof stond steeds op ons lijstje. Maar de tijdsinvestering was te groot.

Als we nieuwe medewerkers hebben zou ik die graag laten aansluiten en ik zelf zou ook graag een keer meedoen."

Pit Cultuurwijzer stimuleert de implementatie van de website Reizen in de Tijd (<https://www.reizenindetijd.nl/>) voor erfgoedinstellingen in de regio Parkstad. Dit doen zij door middel van het geven van informatie, het bekostigen van de hosting van de website, financieren van ontwikkelaars ten behoeve van ondersteuning bij het ontwikkelen van bezoekenlessen en de training van vrijwilligers bij erfgoedinstellingen op didactisch en pedagogisch vlak. Hiermee wil Pit Cultuurwijzer erfgoedinstellingen faciliteren en ondersteunen om zo beter te kunnen aansluiten bij het onderwijs. Zes van de acht respondenten (43%) zijn werkzaam op het terrein van erfgoed. Twee derde van deze respondenten is heel goed op de hoogte van de ontwikkelingen binnen Reizen in de Tijd Parkstad, en een derde een beetje. Alle zes respondenten zijn van mening, dat Reizen in de Tijd een grote positieve bijdrage gaat leveren om leerlingen in contact te brengen met erfgoed in Parkstad. Vier van deze respondenten lichten hun antwoord als volgt toe:

- "Via de website kunnen leerkrachten thematisch zoeken op activiteiten die aansluiten bij hun lesprogramma's."
- "Wij zijn zeer tevreden met de lancering van Reizen in de Tijd in Parkstad. Het helpt scholen nog meer overzicht te krijgen van de mogelijkheden die erfgoededucatie biedt en stimuleert ook de ontwikkeling van meer diversiteit in CmK erfgoedlessen in de regio. Het is ons inziens belangrijk dat leerlingen in aanraking komen met veel aspecten van erfgoed en het verleden in hun eigen omgeving. Reizen in de Tijd biedt ook nieuwe samenwerkingen met erfgoedinstellingen die nog niet bekend waren in ons netwerk. Uiteindelijk profiteren leerlingen hier ook weer van. Tot slot geeft Reizen in de Tijd extra aandacht aan erfgoed binnen Cultuureducatie. Scholen zien zo hopelijk steeds meer de meerwaarde van goede erfgoededucatie ter verrijking op het curriculum. Het is wel belangrijk om de komende jaren aandacht te blijven besteden aan zowel de website als ook het bijhouden en ontwikkelen van aanbod. Zo blijft het ook leven."
- "Ik denk dat alles wat met erfgoed te maken heeft in Kerkrade, goed is om aan te pakken. Omdat Kerkrade veel erfgoed heeft waar niemand bij stilstaat en dat vooral kinderen, de toekomst, daar weet van moeten hebben."
- "Door meer bekendheid te geven aan erfgoed voor het onderwijs zal men de diverse instellingen die zich bezighouden met erfgoed beter en eerder weten te vinden."

Door de invoer van een gezamenlijk planningsstelsel (Planned Culture) voor culturele instellingen te faciliteren en te begeleiden, verwacht Pit Cultuurwijzer meer gebruiksgemak voor culturele instellingen én onderwijs te bewerkstelligen. Centrale boeking via website, automatische correspondentie, inzicht in diverse rapportages en financiën zijn daarbij de speerpunten. Van de veertien respondenten maken er vier gebruik van Planned Culture en tien niet. Van deze tien zijn er vijf wel van plan dat te gaan doen in de toekomst. De andere vijf respondenten zijn dat niet van plan. De vier respondenten die gebruikmaken van Planned Culture zijn er allen van overtuigd, dat het gebruik van Planned Culture een hoge bijdrage levert aan het bereiken van de boven geformuleerde doelstelling. Zij geven een aantal suggesties om Planned Culture te verbeteren:

- "Qua gebruiksgemak zou het voor ons handig zijn om een pushmelding te krijgen van nieuwe aanmeldingen. Het is wel eens gebeurd dat er aanmeldingen gemist zijn. In de toekomst zou het fijn zijn als er nog meer instellingen mee gaan doen binnen het stelsel."

Wij ervaren het gezamenlijk plannen met andere instellingen, zoals bijvoorbeeld de Cultuurbox, nu écht als een meerwaarde. De vormgeving mag in de toekomst iets speelser. De begeleiding en training vanuit zowel Planned Culture als vanuit Pit is super. Niets op aan te merken. Bij ons kost de interne implementatie iets meer tijd, maar daar wordt zonder enige moeite van beide kanten tijd en aandacht aan geschonken.”

- “De verbeterpunten met betrekking tot het programma zijn al kenbaar gemaakt en worden met alle partners en Planned Culture samen opgepakt voor het nieuwe schooljaar. Het grootste euvel is de hoeveelheid mails bij iedere handeling in het programma voor de school.”
- “Facturatie onderdeel, scholen worden overladen met berichten, busvervoer niet per activiteit aan te passen.”
- “(Meer) training is nodig, gebruiksgemak, meer begeleiding voor het onderwijs.”

Op verzoek van het onderwijs heeft Pit Cultuurwijzer een overzicht op haar website geplaatst (Parkstad CultuurWeb, <https://pitcultuurwijzer.nl/parkstad-cultuurweb>) van culturele partners die op het gebied van cultuureducatie actief zijn in Parkstad. Het doel hiervan is inzichtelijker maken welke culturele partijen er allemaal zijn en op welke wijze zij een bijdrage kunnen leveren aan cultuureducatie op scholen. Van de veertien respondenten zijn er dertien bekend met Parkstad CultuurWeb. Acht van deze respondenten zijn vertegenwoordigd op Parkstad CultuurWeb. De overige vijf respondenten die niet vertegenwoordigd zijn, hebben allen interesse om op Parkstad CultuurWeb te komen. Aan de acht respondenten die vertegenwoordigd zijn is gevraagd in hoeverre zij Parkstad CultuurWeb ervaren als een vergroting van de zichtbaarheid van het culturele veld in het onderwijs. De helft van hen merkt geen verschil, één van hen rapporteert een merkbaar verschil en drie respondenten kunnen geen oordeel geven; zij weten niet of het verschil uitmaakt.

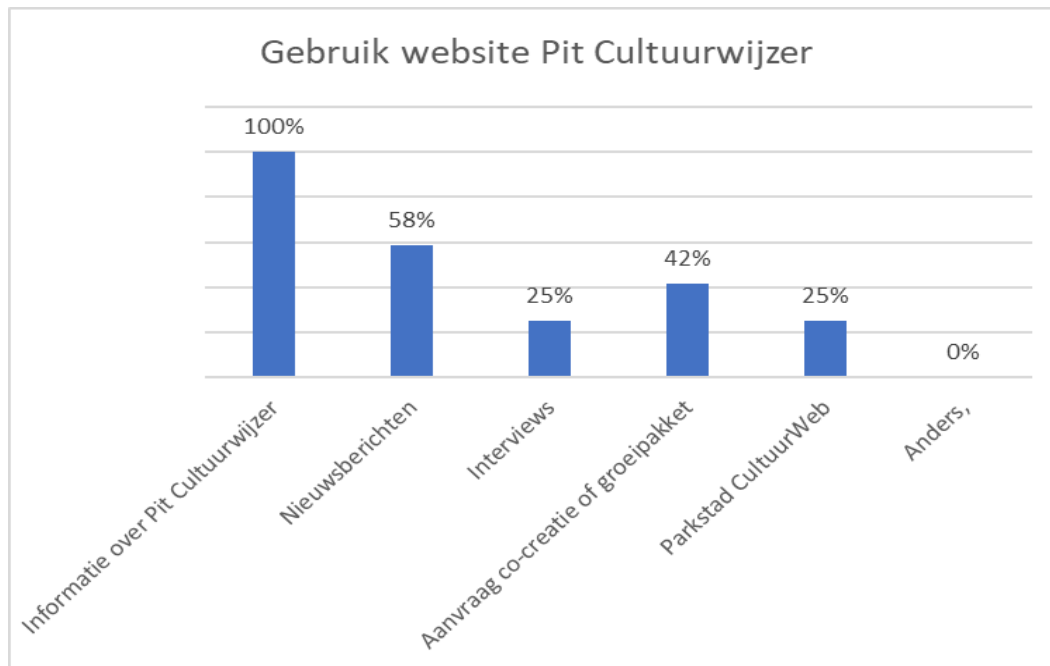
Aan de respondenten is ook gevraagd of ze tips/ideeën hebben om Parkstad CultuurWeb te verbeteren. Zij noemen de volgende zaken:

- “Het is wellicht een idee om instellingen of aanbieders op Parkstad CultuurWeb af en toe in de spotlights te zetten met een filmpje of column en dergelijke. Denk aan instelling of aanbieder van de maand. Zo kun je af en toe aandacht besteden aan de website.”
- “Regelmatige updates (verzoeken naar instellingen daarvoor).”
- “Meer zichtbaarheid.”
- “Het onderwijs regelmatig informeren dat Parkstad CultuurWeb bestaat.”

Door middel van regelmatige nieuwsbrieven, de website en social media (Facebook en LinkedIn) wil Pit Cultuurwijzer het culturele veld en onderwijs informeren over ontwikkelingen op het gebied van cultuureducatie in en buiten Parkstad. 71% van de respondenten ontvangt de nieuwsbrief van Pit Cultuurwijzer, 29% niet. De tien respondenten die de nieuwsbrief ontvangen lezen deze altijd. Vier van hen (40%) beoordelen de nieuwsbrief als enigszins informatief en zes (60%) als zeer informatief.

14% van de respondenten bekijkt de website van Pit Cultuurwijzer nooit. 36% doet dat minder dan één keer per maand en 50% bekijkt de site één keer per maand. Alle twaalf respondenten die de website raadplegen doen dat om informatie te krijgen over Pit Cultuurwijzer. Andere belangrijke

redenen zijn het bekijken van nieuwsberichten (58%) en het indienen van een aanvraag voor co-creatie of Groeipakket (42%).

43% van de respondenten volgt Pit Cultuurwijzer op Facebook. Van hen is twee derde van mening dat de berichten op Facebook interessant zijn. Een derde van hen vindt de berichten enigszins interessant.

29% van de respondenten volgt Pit Cultuurwijzer op LinkedIn. Zij vinden de berichten op LinkedIn allemaal interessant.

De respondenten vinden de bestaande wijzen van informatievoorziening voldoende en hebben geen behoefte aan andere manieren om informatie over cultuureducatie en Pit Cultuurwijzer te ontvangen.

Door middel van coaching denkt Pit Cultuurwijzer met culturele partners mee over zowel incidentele als ook structurele vraagstukken (denk aan visie) binnen cultuureducatie. Op deze wijze verwachten ze de positie van culturele instellingen en zzp'ers te verstevigen en beter te laten aansluiten bij het onderwijs. 14% van de respondenten heeft in de afgelopen vijf jaar nooit gebruik gemaakt van de begeleidingsrol van Pit Cultuurwijzer. 64% deed dat incidenteel en 21% regelmatig. Van de twaalf aanbieders die gebruik hebben gemaakt van de begeleidingsrol van Pit Cultuurwijzer is twee derde van mening dat deze begeleiding een aanzienlijk toegevoegde waarde had. Voor een derde van hen had deze begeleiding een enigszins toegevoegde waarde.

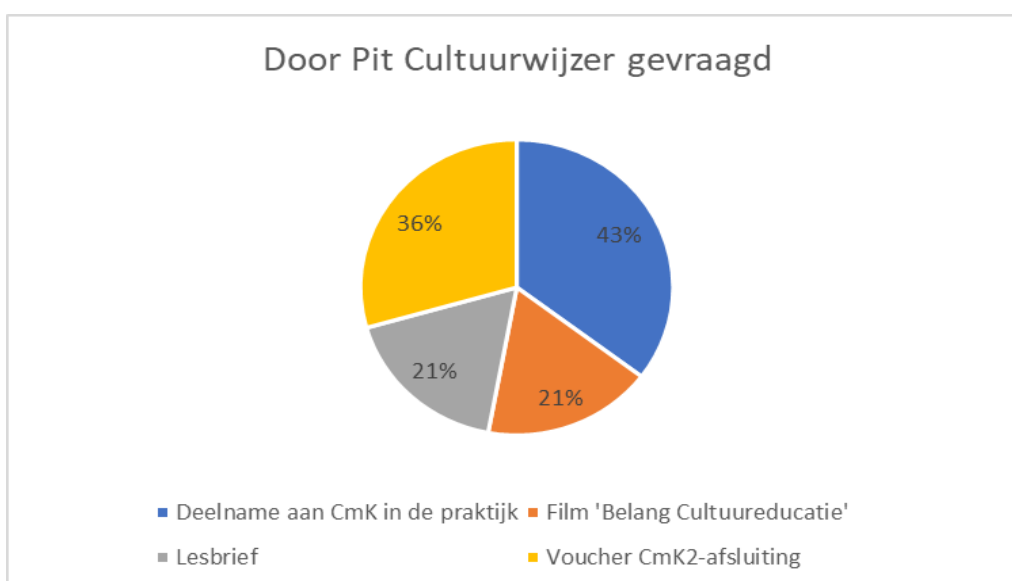
De twaalf respondenten die al gebruik hebben gemaakt van de begeleidingsrol van Pit Cultuurwijzer, willen hier graag een vervolg aan geven. Van deze respondenten geven tien aan dat ze aanvullende begeleiding van Pit Cultuurwijzer zouden willen ontvangen op het gebied van advies, deskundigheidsbevordering, netwerk, verwijzing en/of bemiddeling. Meer concreet noemen zij:

- “Advies over hoe de verschillende leeftijdsgroepen aan te spreken.”
- “Verwijzing naar relevante projecten met scholen of andere instellingen c.q. aanbieders. Hieruit zijn dikwijls mooie projecten met het onderwijs ontstaan.”
- “Advies over plek van cultuureducatie intern (binnen de eigen organisatie) was de afgelopen jaren ook relevant. Het gezamenlijk organiseren van presentaties of sessies met onze collega's zorgt voor extra nadruk op het belang van educatie binnen onze organisatie. Door de begeleiding en de deskundigheid van Pit stonden wij hier duidelijk sterker in.”
- “Meer mogelijkheden verkennen om te visualiseren binnen sessies van Pit Cultuurwijzer op scholen.”
- “Alles op educatief gebied wat met bezoeken van scholen te maken heeft.”
- “Graag nog eens een gesprek met Pit over de richting hoe nu verder. We moeten niet vergeten hoeveel we na twee jaar hebben in te halen.”
- “Wellicht niet direct begeleiding, maar ben op zich wel benieuwd wat we in een samenwerking juist nog meer voor elkaar kunnen betekenen. Soms voelt het alsof we allemaal vanaf ons eigen eilandje bezig zijn, maar wel aan hetzelfde doel werken. Ergens denk ik dat we in een samenwerking efficiënter kunnen zijn en meerwaarde kunnen bieden voor beide partijen!”

Twee respondenten zijn tevreden over de huidige samenwerking en behoeven geen specifieke aanvulling. Eén van deze twee respondenten geeft terug dat alle begeleiding van Pit waardevol is, aangezien zij zelf op dit moment weinig contact hebben met de cultuureducatieve collega's.

Door het inzetten van culturele partners wil Pit Cultuurwijzer het onderwijs informeren, enthousiasmeren en prikkelen om te investeren in de kwaliteit van cultuureducatie op school.

Aan de respondenten is gevraagd of zij door Pit Cultuurwijzer zijn benaderd om deel te nemen aan een initiatief rondom zichtbaarheid van Cultuureducatie met Kwaliteit. Zes van de veertien respondenten zijn gevraagd om deel te nemen aan de bijeenkomst 'CmK in de Praktijk' en vijf van hen aan de 'Voucher CmK2-afsluiting'. Voor deelname aan de 'Lesbrief' en de film 'Belang Cultuureducatie' zijn ieder drie van de respondenten gevraagd.

Op de vraag of de respondenten de initiatieven als waardevol ervaren, waren drie antwoorden mogelijk: 'waardevol', 'niet waardevol' en 'weet ik niet'. De respondenten hebben van slechts twee antwoorden gebruik gemaakt: 'waardevol' en 'weet ik niet'. Vooral het initiatief 'Deelname aan CmK in de praktijk' wordt als een waardevolle bijdrage aan de genoemde doelstelling ervaren: door 62% van de respondenten wordt dit oordeel gegeven (38% weet het niet). Van de respondenten beoordeelt 38% de 'Voucher CmK2-afsluiting' als waardevolle bijdrage (62% weet het niet) en 33% zowel de film als de 'Lesbrief' (67% weet het niet). Geen van de initiatieven wordt dus als 'niet waardevol' ervaren.

De bereidheid van de respondenten om in de toekomst een bijdrage te leveren aan deze initiatieven is groot: 57% zegt bereid te zijn een bijdrage te leveren aan 'Deelname aan CmK in de praktijk' en eveneens 57% aan de film. Aan de 'Lesbrief' is 50% bereid een bijdrage te leveren en aan de 'Voucher CmK2-afsluiting' 43%. De respondenten die geen 'ja' op de vraag hebben gezegd zeggen er ook geen 'nee' op: zij weten het (nog) niet.

Financiering

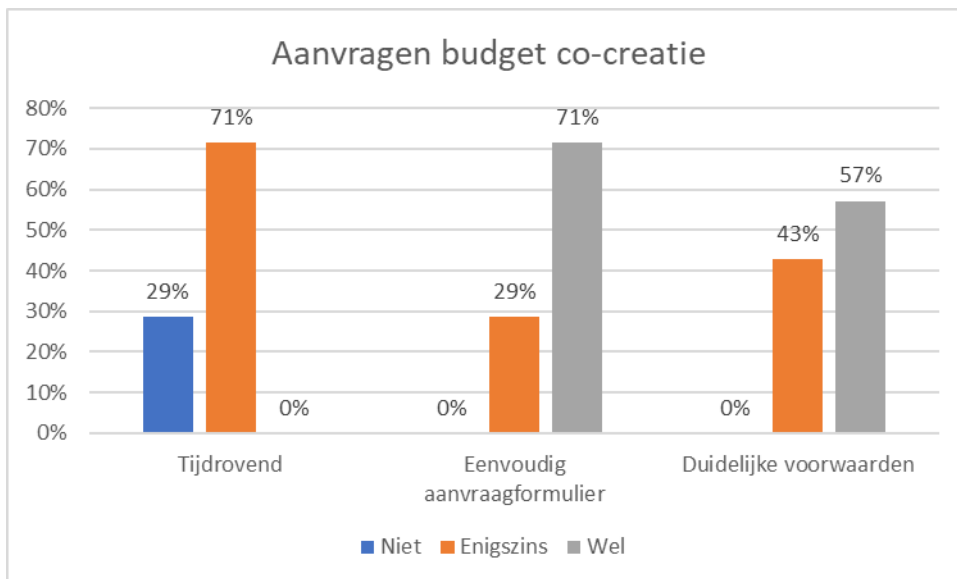
Pit Cultuurwijzer ondersteunt culturele partners met financiële middelen in de ontwikkeling (co-creatie) of doorontwikkeling (Groeipakket) van activiteiten (binnen de kaders van Cultuureducatie met Kwaliteit).

Co-creatie

De financiering van co-creatie is bedoeld om onderwijs en culturele partner financieel in de gelegenheid te stellen om samen activiteiten op maat te ontwikkelen binnen de kaders van CmK.

50% van de respondenten is in de afgelopen vijf jaar betrokken geweest bij een co-creatie, mede mogelijk gemaakt door Pit Cultuurwijzer. Eén respondent was één keer betrokken en zes respondenten meer dan een keer. Bij drie respondenten heeft deze samenwerking (altijd) een of meer afgeronde activiteiten opgeleverd en bij eveneens drie respondenten was dat soms het geval.

Bij één respondent is dat nog niet het geval. Vier respondenten melden dat deze activiteit eenmalig is geweest en bij drie respondenten heeft deze (al dan niet met kleine aanpassingen) ook op andere scholen plaatsgevonden. De zeven respondenten oordelen (redelijk) positief over het proces van aanvragen van budget bij de Klankbordgroep: 71% van de respondenten is van oordeel dat het aanvraagformulier eenvoudig was en 57% dat er sprake was van duidelijke voorwaarden. De meesten (71%) oordelen dat het aanvragen wel enigszins tijdrovend is.

Drie van de zeven respondenten geven aan dat het beschikbare bedrag toereikend is geweest voor de ontwikkeling van de co-creatie en voor eveneens drie respondenten was het grotendeels toereikend. Voor één respondent was het bedrag enigszins toereikend.

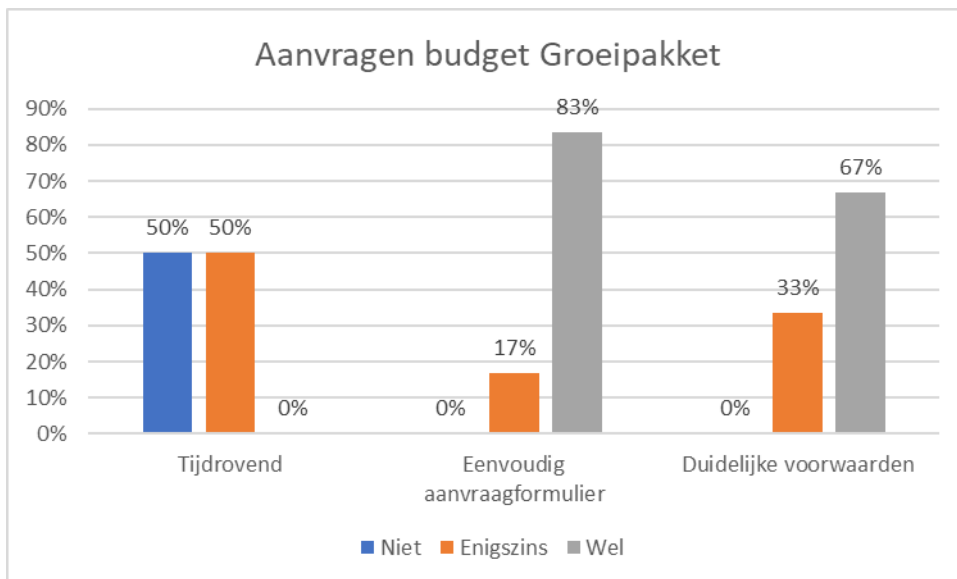
Groeipakket

Het Groeipakket is bedoeld om culturele partners financieel te ondersteunen om verouderde lesmaterialen te updaten naar de kaders van Cultuureducatie met Kwaliteit (denk aan digitalisering, verwerking competenties en inpassen interactieve werkvormen).

Zes van de veertien respondenten hebben in de afgelopen vijf jaar een aanvraag gedaan voor een Groeipakket, mede mogelijk gemaakt door Pit Cultuurwijzer. De overige acht deden deze aanvraag niet. Bij vier respondenten heeft deze ontwikkeling (een) afgeronde activiteit(en) opgeleverd en bij twee respondenten nog niet.

De oordelen die zijn gegeven over het aanvragen van budget voor een Groeipakket zijn positiever dan die over het aanvragen van budget voor co-creatie. 83% van de respondenten vindt dat het aanvraagformulier eenvoudig is en 67% oordeelt dat er sprake is van duidelijke voorwaarden. 50% van de respondenten vindt het aanvraagproces niet tijdrovend.

Twee respondenten (33%) geven aan dat het beschikbare bedrag geheel toereikend is geweest voor de ontwikkeling van het Groeipakket. Bij drie respondenten (50%) was dat grotendeels het geval en bij één respondent (17%) enigszins.

3.3 Resultaten monitoring politieke veld

In de interviews met de gemeenten zijn de volgende onderwerpen aan de orde gesteld:

- Wat gemeenten de leerlingen willen meegeven aan culturele bagage.
- De verbinding met het onderwijs: scholen helpen de culturele bagage van leerlingen te vullen.
- De verbinding tussen het culturele veld en de combinatiefunctionaris enerzijds en het onderwijs anderzijds.
- De verbinding tussen binnen- en buitenschools.
- De verbinding op gemeentelijk niveau: onderwijs, cultuur en sociaal domein enerzijds en ambtelijk en politiek niveau anderzijds.

Wat gemeenten de leerlingen willen meegeven aan culturele bagage

In een eerdere bijeenkomst met de gemeenten zijn drie algemene ambities geformuleerd:

- Algemene kennismaking met alle disciplines van cultuureducatie
- Brede talentontwikkeling
- Goede verbinding tussen binnen- en buitenschoolse cultuureducatie

Voor alle gemeenten zijn deze drie ambities nog steeds actueel.

Eén gemeente geeft aan dat er in de afgelopen periode minder aandacht was voor deze ambities, maar vooral voor ontwikkelingen op het gebied van economie en toerisme. Er is onder meer gewerkt aan het realiseren van een openluchttheater, dat bijdraagt aan de ambitie om kinderen (maar natuurlijk ook volwassenen) te laten kennismaken met een discipline van cultuureducatie: podiumkunsten.

Andere gemeenten geven aan nog extra ambities te hebben geformuleerd. Hierbij gaat het om:

- Het stimuleren van leesplezier.
- Actief inzetten op het project MHIDS (2x).
- Het lokale verenigingsleven intensiever betrekken bij het onderwijs (2x), waarbij het aantrekken van nieuwe leden voor een van deze gemeenten een rol speelt.

Eén gemeente geeft aan dat hun focus vooral ligt op talentontwikkeling in de breedste zin van het woord. Deze ambitie is overigens niet specifiek gekoppeld aan cultuur(educatie).

Op de vraag wat de gemeenten al doen om deze ambities te realiseren worden de volgende antwoorden gegeven:

- Literatuur, poëzie en spoken word.
- De mogelijkheden nagaan van een andere aanpak van het muziekonderwijs.
- Diverse langdurige trajecten, maar ook de inzet van een combinatiefunctionaris.
- Meer aandacht voor cultuur in het NPO noodplan.
- Inzet van het project MHIDS.

Eén van de gemeenten geeft aan te sturen op het eigen initiatief van basisscholen om actie te ondernemen op het gebied van cultuureducatie. Zij zien echter dat er behoefte is aan projecten zoals MHIDS, waarbij de verbinding/samenwerking wordt gezocht met lokale partijen zoals harmonie en muziekschool.

Meerdere gemeenten geven aan dat er meer zou kunnen (en moeten) gebeuren om de ambities te realiseren. Zoals het beter benutten van kansen op het gebied van het stimuleren van leesplezier, het bevorderen van burgerparticipatie, het onderzoeken van de behoeften en ambities van basisscholen en het creëren van doorlopende leerlijnen voor cultuureducatie op scholen.

Drie gemeenten hebben nog geen (extra) plannen voor de toekomst. Als redenen worden genoemd dat men inzet op uitvoering en borging van bestaande projecten en dat nog niet duidelijk is hoe/waar het lokale beleid op zal focussen in de komende beleidsperiode.

De overige gemeenten hebben de volgende (extra) toekomstplannen:

- Behoefteteonderzoek rondom deelname aan verenigingen onder de leerlingen van de vo scholen: Welke behoefte hebben de jongeren? Waar is al deelname, waar niet en waarom niet?
- De combinatiefunctionaris meer taken en verantwoordelijkheden geven die zijn gericht op het creëren van verbinding tussen gemeente en scholen. Hierbij gaat het onder meer om kennisoverdracht over regelingen op het gebied van cultuur(educatie) en zichtbaar maken wat er gebeurt en wat er wordt gerealiseerd door de combinatiefunctionaris.
- Het samenbrengen van scholen in diverse dorpen door middel van cultuur. Hierbij is te denken aan overeenkomstige feesten en gebruiken.
- Het aanstellen van een combinatiefunctionaris, die naar verwachting meer verbinding kan aanbrengen tussen de verschillende domeinen onderwijs en cultuur binnen het politieke veld in de gemeente.

- Bespreken met de scholen of er behoefte is aan het project MHIDS. Voor de gemeente is belangrijk dat alle basisscholen deelnemen aan dit project.
- De gemeente werkt samen met scholen aan het NPO plan om ambities op het gebied van cultuureducatie te formuleren.

Drie van de zeven gemeenten hebben hun ambities op het terrein van cultuureducatie niet vastgelegd. Eén van deze gemeenten werkt momenteel aan een integrale visie binnen het sociaal domein. Echter is de verwachting dat cultuureducatie slechts een klein onderdeel van deze nota zal vormen. De twee andere gemeenten werken bewust niet met een cultuurnota. Zij willen graag inspelen op de behoeftes vanuit de maatschappij. Een van hen geeft aan dat er wel een visie is geformuleerd die aansluit bij de gestelde ambities.

De vier overige gemeenten hebben hun ambities wel vastgelegd: drie van hen in een cultuurnota en een in een culturele agenda.

In vier gemeenten wordt de Lokaal Educatieve Agenda (LEA) gebruikt als instrument om de ambities te realiseren. In één gemeente heeft cultuureducatie een vaste plek op de agenda en in een andere gemeente sluiten zowel de beleidsmedewerker onderwijs als de beleidsmedewerker cultuur hierbij aan. De derde gemeente geeft aan dat de LEA als instrument kan dienen als instrument om de ambities te helpen realiseren, met daarbij ook een taak voor de combinatiefunctionaris. De geïnterviewde van de vierde gemeente is zelf niet betrokken bij de LEA, maar weet dat momenteel twee vraagstukken actueel zijn: Hoe CmK onder de aandacht brengen bij LEA, en waar liggen kansen wanneer men overlapping zoekt met andere domeinen?

In twee gemeenten wordt de LEA niet gebruikt als instrument om de ambities te realiseren. Een van deze gemeenten heeft wel als doel om cultuureducatie vast op de agenda van de LEA te krijgen en de andere gemeente ziet uitbreiding van de agenda als kans om cultuur(educatie) explicieter aandacht te geven bij de betrokken partijen.

De geïnterviewde van de zevende gemeente is niet op de hoogte van de inhoudelijke invulling van de LEA, omdat een andere beleidsmedewerker (Onderwijs & Jeugd) daarbij is betrokken.

De verbinding met het onderwijs: scholen helpen de culturele bagage van leerlingen te vullen

Zes van de zeven gemeenten geven aan dat het voor hen niet helder is hoe hun gemeentelijke ambities ten aanzien van cultuureducatie zich verhouden tot de ambities van de individuele scholen. In het algemeen hebben de gemeenten te weinig inzicht en/of contact met scholen om goed zicht te hebben of de gestelde ambities ten aanzien van cultuureducatie matchen met wat er speelt op scholen. Het vergt veel tijd om zicht te krijgen op de ambities van individuele scholen. Drie gemeenten geven aan dankbaar gebruik te maken van de activiteiten van Pit Cultuurwijzer (onder andere het organiseren van bijeenkomsten met gemeenten en scholen op het terrein van cultuureducatie) en twee gemeenten krijgen informatie van hun combinatiefunctionaris. Een van de gemeenten merkt op, dat door de bijeenkomsten tussen scholen en gemeente een goed beeld wordt verkregen van wat er speelt op de scholen en wat de ambities zijn op het gebied van cultuureducatie op individueel niveau. Eén gemeente zegt de ambities van de gemeente af te

stemmen met de ambities van de scholen, maar geeft geen bijzonderheden over de wijze waarop dat gebeurt. Als knelpunten om tot een goede afstemming te komen worden, naast tijdsproblemen, genoemd:

- De aanwezigheid van meerdere schoolbesturen bemoeilijkt het om de neuzen dezelfde kant op te krijgen.
- Weinig respons krijgen van de scholen binnen de gemeente.

Volgens twee gemeenten bestaat er bij hen geen zicht op wat de scholen nodig hebben van hen om de culturele bagage van de leerlingen te vullen. Volgens een van hen zal eerst geïnventariseerd moeten worden wat scholen nodig hebben om het beleid hierop aan te kunnen laten sluiten. De tweede gemeente geeft aan dat de scholen geen proactieve houding hebben richting de gemeente, waardoor er bij hen te weinig informatie bekend is om te kunnen spreken van zicht op de wensen van de scholen.

Twee gemeenten hebben enig zicht op wat de scholen nodig hebben om de culturele bagage van de leerlingen te vullen. Bij een van hen zijn er andere beleidsmedewerkers (dan de geïnterviewde), vanuit onderwijs en sport, die geregeld in gesprek zijn met scholen. Van daaruit wordt informatie opgehaald bij scholen ten aanzien van wensen en behoeften, waaruit soms ook culturele wensen en behoeften naar boven komen. De tweede gemeente meent dat scholen vooral behoefte hebben aan enthousiasme, aandacht en bemoediging. Of zij dit in voldoende mate ervaren? Naar verwachting niet. Want de gemeente komt niet voldoende in aanraking met scholen om dit gevoel voldoende over te brengen.

Drie gemeenten zeggen zicht te hebben op wat de scholen van hen nodig hebben om de culturele bagage van de leerlingen te vullen. Zij melden het volgende:

- Uit de gesprekken met scholen en informatie van Pit Cultuurwijzer is gebleken dat scholen het vervoer naar een culturele instelling als een drempel ervaren om een culturele instelling te bezoeken. Daarom is de gemeente op basis van deze signalen in januari 2022 een pilot met gratis busvervoer gestart.
- De combinatiefunctionaris haalt vragen/behoeften op bij de scholen en de gemeente bekijkt vervolgens of en hoe zij hierin kunnen meewerken/ondersteunen.
- Er wordt intensief contact onderhouden met de lokale basisscholen door verschillende beleidsmedewerkers.

Zoals eerder besproken blijven gemeenten vooral in contact met scholen over cultuureducatie via Pit Cultuurwijzer, de combinatiefunctionaris van de gemeenten (daar waar deze aanwezig zijn of komen) en/of collega beleidsmedewerkers. Eén gemeente geeft aan dat er sprake is van een vast overleg met onderwijs, los van de LEA, waarbij cultuureducatie echter (nog) niet op de agenda staat.

Om tot een optimale verbinding te komen met het onderwijs hebben de gemeenten vooral informatie(uitwisseling) nodig. De hulp van Pit Cultuurwijzer wordt daarbij op prijs gesteld, in enkele gemeenten al dan niet in samenwerking met de combinatiefunctionaris. Enkele gemeenten vermelden hierbij nadrukkelijk de wens om domeinoverstijgend (onderwijs en cultuur) te werken.

Eén gemeente meent dat het vooral zaak is dat de stakeholders in de gemeente op elkaars netvlies komen, zodat men weet van elkaars bestaan en weet waar men voor staat.

De meeste gemeenten zijn van mening dat de LEA kan bijdragen aan de totstandkoming van een goede verbinding met de scholen in de gemeente. Zij beargumenteren dat de LEA kan worden gebruikt als middel/contactmoment om met scholen de verbinding op te zoeken, om domeinoverstijgend te spreken over de zaken die spelen binnen onderwijs, met de LEA als paraplu/overkoepelend instrument toetsen of de signalen vanuit de combinatiefunctionaris besproken kunnen worden met de directies en om - top down - de aandacht op cultuureducatie en het visietraject van Pit Cultuurwijzer te vestigen. Eén gemeente meent dat de LEA in deze geen grote rol vervult.

Aan de gemeenten is gevraagd hoe Pit Cultuurwijzer hen kan helpen om tot een goede verbinding met de scholen te komen. Zij antwoorden daar als volgt op:

- Door Pit Cultuurwijzer worden gesprekken met scholen geïnitieerd en blijft de gemeente verbonden. Deze gesprekken en bijeenkomsten zouden ook op de langere termijn gewaarborgd moeten worden om met elkaar in gesprek te blijven en elkaar te informeren, want ambities veranderen met de tijd. Het is zaak om als gemeente hiervan op de hoogte te zijn en te blijven.
- Pit Cultuurwijzer kan samen met de gemeente een item voorbereiden om te presenteren via LEA.
- Pit Cultuurwijzer heeft ervaring/kennis uit andere gemeentes die toegepast kan worden op de kansen/problemen die er spelen binnen de gemeente. Zo worden er vanuit de praktijk voorbeelden of oplossingen aangedragen.
- Pit Cultuurwijzer kan vanuit een helicopterview opereren. Zij kan hierdoor objectief helpen door bijvoorbeeld te begeleiden naar een concreet eindresultaat.
- Het netwerk van Pit Cultuurwijzer kan helpen om nieuwe verbindingen te leggen en de scholen van de gemeente op die manier te laten kennismaken met nieuwe/andere culturele instellingen en/of projecten. Het verbinden van scholen aan culturele instellingen of zzp'ers zal tot stand komen op basis van een vraagstuk dat speelt op de school.
- Pit Cultuurwijzer kan als verbindingsofficier de gesprekken aangaan met de individuele scholen. Daarnaast zorgen de netwerkbijeenkomsten en driehoeksgesprekken die Pit Cultuurwijzer initieert voor versteviging van de onderlinge verbinding en informatievoorziening.
- Pit Cultuurwijzer werkt op dit moment samen met de combinatiefunctionaris om te bekijken welke visie scholen hebben opgesteld ten aanzien van cultuureducatie en hoe/welke activiteiten hierbij kunnen aansluiten.
- De gemeente streeft naar langdurige verbanden en samenwerkingen. Daarom zijn trajecten zoals de deskundigheidsbevordering die Pit Cultuurwijzer organiseert van toegevoegde waarde. Ze dragen bij aan de borging (en kwaliteitsbevordering) van cultuureducatie binnen de scholen. Op de lange termijn is het voor de gemeente belangrijk dat scholen (en ook culturele instellingen) zelf projecten kunnen dragen/uitvoeren, zodat deze ook kunnen blijven bestaan wanneer de gelden/steun vanuit de politiek zou stoppen.

- De gemeente heeft behoefte aan een gesprek (initiatief van Pit Cultuurwijzer), om informatie uit te wisselen ten aanzien van wensen/behoefte en ambities die spelen op de scholen.
- In gesprek gaan met basisscholen die nog niet zijn aangesloten bij het traject van Pit Cultuurwijzer.

De verbinding tussen het culturele veld en combinatiefunctionaris enerzijds en het onderwijs anderzijds

Van de zeven gemeenten verstrekken er drie subsidie-opdrachten aan culturele instellingen/culturele aanbieders en vier niet. In vrijwel alle gemeenten worden wel subsidies verstrekt ten behoeve van culturele activiteiten/projecten. Niet in alle projectsubsidies/subsidie-opdrachten is CmK een relevante factor. Waar dit wel het geval is, worden (met uitzondering van één gemeente) echter niet of nauwelijks voorwaarden gesteld die in lijn zijn met de CmK-richtlijnen. Eén van de grote gemeenten vermeldt dat subsidieaanvragen wel worden getoetst aan de Culturele Agenda en dat CmK een van de drie pijlers is van deze agenda:

- Cultuur overal en dichtbij: onder andere cultuureducatie, amateurkunsten, zichtbaarheid cultuur vergroten.
- Een bakermat voor creativiteit: onder andere ruimte voor makers en talentontwikkeling.
- Een stevige basis en hoge kwaliteit: onder andere culturele infrastructuur.

Drie gemeenten formuleren CmK-kansen binnen het werk van de bibliotheken. Eén gemeente heeft extra middelen beschikbaar gesteld aan de bibliotheek voor activiteiten op het gebied van cultuureducatie, maar meldt dat de resultaten nog tegenvallen. Er zijn vanuit deze gemeente randvoorwaarden (o.a. CmK richtlijnen) in de beschikking opgenomen, waardoor resultaten getoetst kunnen worden.

Bij vier gemeenten zijn er een of meerdere combinatiefunctionarissen werkzaam. In één gemeente zijn twee combinatiefunctionarissen rond de zomer van 2022 van start gegaan en bij twee gemeenten is geen combinatiefunctionaris werkzaam. In een van de twee gemeenten waar geen combinatiefunctionaris werkzaam is, is er wel een verenigingsondersteuner sport, en wordt overwogen om deze uit te breiden naar cultuur. In de gemeenten waar een of meerdere combinatiefunctionarissen werkzaam zijn, heeft CmK (nog) geen prominente plek in hun opdracht. Eén gemeente geeft aan dat er nog een concrete opdrachtomschrijving moet komen en verwacht dat de CmK richtlijnen hierin wel zullen terugkomen. Bij een andere gemeente richten de combinatiefunctionarissen zich op sport en zijn ze niet beschikbaar voor cultuur. Maar er zijn wel plannen om ook voor cultuur een dergelijke combinatiefunctionaris in te zetten, alhoewel dit nog in de kinderschoenen staat.

Op de vraag hoe Pit Cultuurwijzer kan helpen om te komen tot een goede verbinding tussen de culturele instellingen/culturele aanbieders en scholen in de gemeente waar het CmK betreft, hebben zes van de zeven gemeenten een antwoord gegeven. Hun antwoord is als volgt:

- “Op dit moment stimuleren wij culturele organisaties om het netwerk op te zoeken en deel te nemen aan dit netwerk. Op deze manier kan men onderling ervaringen uitwisselen en

kennis overdragen. De rol van Pit Cultuurwijzer ligt hier in het organiseren van netwerkbijeenkomsten en het zorgen van verbindingen tussen de culturele instellingen. Onze gemeente is tevreden over de behaalde resultaten en de partijen weten elkaar steeds beter te vinden. Het aansluiten van meer culturele instellingen en zorgen voor de ontwikkeling van CmK-proof activiteiten blijven echter aandachtspunten om als team Pit Cultuurwijzer aan te blijven werken.”

- “In onze gemeente zijn er geen professionele culturele aanbieders gevestigd. Er zijn wel bibliotheken aanwezig waarin aandacht wordt besteed aan cultuureducatie. Op het gebied van muziekonderwijs ondersteunt Pit Cultuurwijzer bij het in de kaart brengen van de muziekverenigingen. Pit Cultuurwijzer heeft kennis van het project Meer Harmonie in de Samenleving dat in andere Parkstad gemeenten wordt uitgevoerd. Wellicht is dit project ook een optie voor onze gemeente. Al bemoeilijkt het feit dat er drie verschillende schoolbesturen gevestigd zijn het opzetten van een dergelijk traject. Wanneer er een concrete vraag is bij onze gemeente, dan weten we de weg naar Pit Cultuurwijzer te vinden.”
- “Wij zijn blij met de huidige samenwerking met Pit Cultuurwijzer op dit gebied.”
- “Wij zien vooral een rol voor Pit Cultuurwijzer weggelegd in het opzetten en begeleiden van visietrajecten in het onderwijs. Deze trajecten worden al actief door Pit Cultuurwijzer bij de basisscholen in onze gemeente aangeboden. Daarnaast zou Pit Cultuurwijzer ons kunnen ondersteunen bij de agenda/overleggen van LEA; om hier een prominente plek voor cultuureducatie te reserveren en onder de aandacht te brengen (en houden).”
- “Verbinden en samenbrengen van de juiste partijen is een rol die wij zien weggelegd voor Pit Cultuurwijzer. Tevens staat er een dag gepland binnen de gemeente waarop culturele ontmoeting centraal staat. Het aangaan van duurzame partnerschappen en het zichtbaar maken van culturele instellingen kunnen worden omschreven als doelen voor deze dag.”
- “Vanuit CmK is een speerpunt om leesplezier te bevorderen. Hierbij kan Pit Cultuurwijzer eventueel nog ondersteuning bieden, daar zien wij kansen.”

De verbinding tussen binnen- en buitenschools

Vijf gemeenten beantwoorden de vraag wat zij verstaan onder cultuureducatie en cultuurparticipatie als volgt:

Cultuureducatie:

- Alles wat onder schooltijd plaatsvindt (2x).
- Leren tijdens de activiteit is hierbij vooral het doel.
- Passievere vorm.
- Verreiken van/aanspreken van talent.

Cultuurparticipatie:

- Alles wat buiten schooltijd plaatsvindt (2x).
- Zo veel mogelijk verschillende mensen en groepen nemen deel aan een culturele activiteit.
- Zelf doen.
- Deelname staat centraal, niet per se een leerdoel.

In één van de gemeenten ziet men dat deze twee begrippen elkaar in de praktijk steeds meer overlappen. Voorbeelden hiervan zijn terug te vinden in de sportsector, maar ook op het gebied van muziek. Een andere gemeente meent dat de nadruk in de maatschappij nu vooral ligt op participatie, terwijl vroeger (50-60 jaar geleden) veel meer nadruk lag op het leren van een activiteit. De kwaliteit moet echter niet verloren gaan wanneer men focust op participatie. De meeste gemeenten melden dat er bij hen sprake is van binnen-/buitenschoolse verbinding op het gebied van cultuureducatie op de scholen. De volgende verbindingen worden gemeld:

- “Het versterken van een dergelijke verbinding op het gebied van cultuureducatie is een doel dat onze gemeente heeft opgenomen in de culturele agenda. Hierin wordt een beroep gedaan op Pit Cultuurwijzer. Onze rol is het aanjagen en faciliteren van een dergelijke verbinding. Er loopt ook een pilot voor verlengde schooldagen waar culturele talentontwikkeling onderdeel van uitmaakt.”
- “Onze gemeente neemt ten aanzien van het creëren van een binnen- en buitenschoolse verbinding een stimulerende rol aan. Wij faciliteren en stimuleren de spelers in dit veld om samen te werken en initiatieven te ontplooiën. We hebben een stichting naar voren geschoven om de budgetten ten aanzien van dit soort activiteiten te beheren. Muziekverenigingen kunnen bij hen aankloppen met een plan en een financiële vraag. Tevens worden er LEA en NPO gelden ingezet om muziekonderwijs zowel binnen- als buitenschools te stimuleren.”
- “Hierin is een rol weggelegd voor de combinatiefunctionaris. Daarnaast hebben we het netwerk van de verenigingen en instellingen. Dus er zijn voldoende kansen en gebieden waarop het binnenschoolse en het buitenschoolse met elkaar kunnen worden verbonden. Ten aanzien van het buitenschools aanbod/participatie zijn er twee projecten die worden uitgerold om de verbinding te stimuleren middels Platform 0-100: ‘Sjors sportief’ en ‘Sjors creatief’. Op het platform worden de losse pilot lessen getoond met als doel nieuwe leden te werven voor verenigingen. Naast het online platform wordt binnen deze projecten ook samengewerkt met het onderwijs. Om het aanbod van de verenigingen en instellingen onder de aandacht te brengen kan een school een pilot les boeken.”
- “Er zijn twee trajecten in onze gemeente die bijdragen aan het verbinden van het binnen- en buitenschoolse aanbod op het gebied van cultuureducatie: De verlengde schooldag die eraan komt en de Gezonde basisschool van de toekomst. MHIDS zal hier een rol in spelen. Ook op het gebied van sport wordt gezocht naar een verbinding.”
- “Muziekles op alle scholen iedere week voor alle leerlingen (vanuit gemeente meefinancieren). Overige cultuureducatie door scholen zelf in te vullen.”

Eén gemeente meent dat er nog volop ruimte voor verbetering en ontwikkeling blijft. Daarom willen zij in gesprek en actief aan de slag met lokale verenigingen. Met name om de kwaliteit van de activiteiten te verbeteren. Denk hierbij aan activiteiten op het gebied van muziek, waar de vereniging wordt aangemoedigd om nauwer samen te werken met bijvoorbeeld SCHUNCK. In het aanbod van SCHUNCK zitten innovatieve ideeën en programma's die de kwaliteit van hun leden/vrijwilligers en daarmee ook de activiteit kunnen verbeteren. De gemeente wil verenigingen aanmoedigen om daar gebruik van te maken.

De gemeenten opperen verschillende ideeën over de mogelijke rollen van Pit Cultuurwijzer bij het realiseren van de binnen-/buitenschoolse verbinding op het gebied van cultuureducatie op de scholen. Deze mogelijke rollen hebben betrekking op:

- Het verkleinen van de kloof tussen de kwaliteit van de activiteiten tijdens de binnen- en buitenschoolse tijd. Met name waar het gaat om de professionaliteit van de vertegenwoordigers van vereniging zou Pit Cultuurwijzer deze in kaart kunnen brengen, evenals behoeften en kansen. Er is al een start gemaakt met bewustwording van verenigingen; nu is het zaak om een kwaliteitsslag te maken. Hierin kan Pit Cultuurwijzer een rol spelen, om net zoals bij Reizen in de Tijd, de vrijwilligers die voor de groep staan op te leiden.
- De professionaliseringslag bij verenigingen/harmonie etc. is nodig om onder andere aan te sluiten bij de huidige tijdsgeest. Deze professionaliseringslag zou op den duur ook nieuwe leden moeten opleveren.
- Het aanbod toegankelijker maken. Scholen kunnen fungeren als een uitvalsbasis waarin ook buiten-/naschoolse activiteiten kunnen plaatsvinden (uitgevoerd door verenigingen). Zeker in kansarme buurten bieden scholen een veilige plek voor leerlingen (en hun ouders) en kan men door het aanbieden van activiteiten op deze locatie de kinderen nieuwe ervaringen laten opdoen doordat het dichterbij huis plaatsvindt en in een reeds vertrouwde omgeving.
- Pit Cultuurwijzer kan als overkoepelend orgaan helpen om het grote netwerk in Parkstad in te zetten voor kwesties die spelen in de afzonderlijke gemeenten.
- “Onze gemeente stimuleert de samenwerkingen tussen verenigingen en scholen, maar signaleert problemen ten aanzien van personele bezetting. Daar verenigingen vaak draaien op vrijwilligers, die zelf onder schooltijd werken en daardoor niet beschikbaar zijn voor de uitvoer/begeleiding van de activiteiten.”
- De gemeente ziet kansen in het opzetten van een soortgelijk project als Reizen in de Tijd met als thema muziek. Hierin is ondersteuning van Pit Cultuurwijzer gewenst. Dit is echter nog slechts een idee en er liggen nog geen concrete plannen voor de uitvoer hiervan.
- “Pit Cultuurwijzer zou vooral met de gemeente kunnen meedenken over het ontwikkelen van een visie op het creëren van deze verbinding op de lange termijn. Bijvoorbeeld hoe CmK een plek kan krijgen binnen de GBT. Hierover zijn we al met elkaar in gesprek.”
- Bekend maken bij de scholen wat zij bij Pit Cultuurwijzer zouden kunnen inkopen/afnemen.
- Ten aanzien van projecten zou Pit Cultuurwijzer eventueel ondersteuning kunnen bieden om partijen met elkaar te verbinden, mocht die behoefte er zijn.

De verbinding tussen binnen- en buitenschoolse cultuur(educatie) komt bij twee gemeenten terug in de LEA. Bij twee gemeenten is niet helemaal duidelijk of cultuureducatie in de LEA terugkomt en bij twee gemeenten is dit niet het geval. Eén van deze gemeenten meldt dat alleen muziekonderwijs (MHIDS) en talentontwikkeling wel aan de orde komen binnen de LEA. De tweede gemeente geeft aan dat dit onderwerp terug kan komen op de LEA agenda als scholen hier behoefte aan zouden hebben.

De verbinding op gemeentelijk niveau: onderwijs, cultuur en sociaal domein enerzijds en ambtelijk en politiek niveau anderzijds

Binnen de gemeente zijn drie inhoudelijke domeinen betrokken bij cultuureducatie: onderwijs, cultuur en het sociaal domein. Ten aanzien van de uitvoering is er sprake van twee niveaus: ambtelijk en politiek.

In drie gemeenten zijn alle drie inhoudelijke domeinen betrokken bij cultuureducatie. In een van deze gemeenten zijn de drie domeinen intensief met elkaar verbonden, doordat er met een klein team wordt gewerkt. In de andere gemeente zijn er weliswaar diverse medewerkers op de verschillende domeinen, maar ze vinden elkaar makkelijk. Men sluit intern aan bij vergaderingen wanneer er overlap ligt.

In één gemeente zijn de drie domeinen in meer of mindere mate betrokken bij cultuureducatie. Er wordt vooral per situatie bekeken wat de casus nodig heeft; welke domeinen kunnen hierbij aansluiten/samenwerken om het beste resultaat te bereiken. De verbinding wordt vooral gemaakt tussen cultuur en het sociale domein. De verbinding tussen cultuur en onderwijs is op het eerste oog wat minder sterk. Overigens is het project MHIDS een voorbeeld waarbij de verbinding tussen onderwijs en cultuur wel leidt tot een mooi project.

In de overige twee gemeenten zijn niet alle drie inhoudelijke domeinen betrokken bij cultuureducatie.

In de afstemming over cultuureducatie tussen het ambtelijke niveau enerzijds en het politieke niveau anderzijds vindt in alle gemeenten structureel overleg plaats. In de meeste gevallen wekelijks en bij een gemeente eenmaal per drie weken. In drie gemeenten hebben beleidsmedewerkers beslissingsbevoegdheid als het gaat om bedragen tot een bepaald maximum. In het merendeel van de gemeenten ligt de beslissingsbevoegdheid bij de wethouder en/of (bij grotere bedragen) bij het College en/of de Raad. Beleidsmedewerkers hebben dan een adviserende rol.

Vier gemeenten hebben op dit moment geen behoefte aan een bijdrage van Pit Cultuurwijzer in het informeren van de collega's van andere domeinen op het gebied van cultuureducatie. Twee van deze gemeenten denken dat deze behoefte er wel kan zijn in de toekomst: bij toekomstige projecten en op het moment dat de gemeente een (integrale) visie heeft geformuleerd. De twee gemeenten die daaraan wel behoefte hebben noemen de volgende bijdragen:

- “Op het gebied van vo en sport. Zoals eerder benoemd staat het eerste gesprek hiervoor gepland.”
- “Zodra de pilot busvervoer is afgerond is er ook behoefte om hier een update over te geven aan diverse lagen/domeinen.”
- “Wat betreft muziekonderwijs op de basisschool zou het goed zijn om Pit Cultuurwijzer in te schakelen om de domeinen te laten samenkomen. De combinatiefunctionaris zal hierin ook worden meegenomen.”

4 AANBEVELINGEN NAAR AANLEIDING VAN DE MONITORINGSRESULTATEN

Op 7 juli hebben de zes leden van de projectgroep Pit Cultuurwijzer en O+A Onderzoek-Advies de betekenis besproken van de bevindingen van het monitoring voor de voortgang van het project. In dit hoofdstuk worden deze bevindingen in termen van aanbevelingen per werkveld verwoord.

4.1 Aanbevelingen primair onderwijs

Als **doelstelling** van de monitoring van de scholen voor primair onderwijs is geformuleerd: het aanpassen van de werkwijze van de intermediairs op de scholen. Daarbij gaat het om het formuleren van concrete actiepunten om de begeleiding aan te scherpen, kennisdeling nog specifiek, breder en bekender te maken en om de speerpunten van CmK te realiseren.

Aanscherping van de begeleiding

Uit de monitor blijkt een ambivalentie van de scholen op het terrein van informatievoorziening. Enerzijds is de behoefte aan informatie groot, maar anderzijds wordt de hoeveelheid aangeboden informatie door de scholen ook als belastend (tijdsintensief) ervaren.

Aanbeveling 1

Het verdient aanbeveling na te gaan hoe de informatiestroom van Pit Cultuurwijzer en de culturele partners naar scholen kan worden gebundeld, zodat scholen effectief en efficiënt geïnformeerd kunnen worden, zonder dat dit leidt tot een onevenredige tijdsinvestering door de scholen. Het gaat om het zoeken naar manieren om scholen door de bomen het bos weer te laten zien, om het duidelijker maken van de infrastructuur en de werkwijzen in Parkstad, congruent met de visie en uitgangspunten van De CultuurLoper. Onderdeel hiervan vormt het opbouwen van een community/netwerk met icc'ers onderling. Mogelijkheden zijn aandacht voor PrICCbord (aanvraag Groeipakket VAZOM) en delen van best practices, zodat men weet wat bij elkaar speelt en men elkaar aan de hand daarvan elkaar gericht kan opzoeken.

Aanbeveling 2

Scholen spreken hun behoefte uit om een kijkje te nemen bij andere scholen om te zien en ervaren hoe zij cultuureducatie vorm geven op hun school. Er is behoefte aan het delen van best practices: weten wat er op andere scholen speelt en leren van de wijze waarop cultuureducatie op andere scholen wordt uitgevoerd. Het verdient aanbeveling verschillende mogelijkheden te verkennen om scholen een kijkje te laten nemen bij elkaar en daarvoor een structuur aan te bieden. Ook hier staan efficiëntie en effectiviteit van deze structuur hoog op de prioriteitenlijst.

Aanbeveling 3

Het verdient aanbeveling om scholen nog meer te betrekken bij de inhoudelijke vormgeving van netwerkbijeenkomsten. Onder meer door na te gaan welke behoeften zij hebben op het terrein van cultuureducatie, die aandacht kunnen krijgen binnen de netwerkbijeenkomsten. Ook het thema professionalisering kan hierbij aan de orde komen.

Naast informatievoorziening worden draagvlak en borging (nog steeds) als blijvend aandachtspunt genoemd. In het CmK-traject wordt aan deze thema's al extra aandacht besteed (zie praatplaat onderwijs).

Aanbeveling 4

Het verdient aanbeveling om systematisch en frequent te onderzoeken hoe draagvlak en borging gedurende het CmK traject nog scherper in beeld gehouden kunnen worden. Hoe het zowel voor de projectleiding van Pit Cultuurwijzer als voor de scholen blijvend scherp en duidelijk kan worden dat deze thema's een rode draad vormen in de duurzaamheid van het CmK-traject en de kansen op een blijvend karakter van de veranderingen zullen vergroten. Hieronder valt ook het verkennen van de manieren om succesvolle professionaliseringstrajecten op te zetten en uit te voeren, waarbij nadrukkelijk kansen op samenwerking met het culturele veld worden gezocht.

Speerpunten CmK

Laaggeletterdheid is een thema dat op alle scholen in meer of mindere mate aandacht krijgt. Alhoewel alle scholen actief zijn op het terrein van laaggeletterdheid, is er niet of nauwelijks sprake van een koppeling met cultuureducatie.

Aanbeveling 5

De verbinding van laaggeletterdheid met cultuureducatie kan worden gevonden in het bevorderen van leesplezier, waardoor CmK een positieve bijdrage kan leveren aan de taal- en leesbevordering van leerlingen. Het verdient aanbeveling om (1) na te gaan hoe de koppeling van laaggeletterdheid met cultuureducatie (in de vorm van leesplezier) tot stand kan worden gebracht en (2) in gesprek te gaan met bibliotheken en mogelijke andere partijen die op dit terrein een rol kunnen vervullen. De rol van Pit Cultuurwijzer is daarbij primair van faciliterende en stimulerende aard.

Scholen besteden veel aandacht aan muziekonderwijs. Veelal zijn de activiteiten eerder subsidiegedreven dan inhoudelijk onderbouwd. De vraag is of en, zo ja, hoe bewuste(re) keuzes kunnen worden gemaakt, in lijn met het DCL-traject, waarbij er sprake is van een nadrukkelijke koppeling tussen visie en activiteiten.

Aanbeveling 6

Het verdient aanbeveling na te gaan hoe de bestaande activiteiten van scholen op het terrein van muziekonderwijs (meer of beter) kunnen worden gekoppeld aan hun visie op cultuureducatie in het algemeen. De rol en positie van externe muzikleerkrachten (als onderdeel van het team dat werkt volgens een bepaalde visie) dient daarin expliciet te worden meegenomen. Ook verdient het aanbeveling om na te gaan of Pit Cultuurwijzer op het terrein van muziekonderwijs nog meer kan betekenen.

4.2 Aanbevelingen culturele veld

Als **doelstelling** van de monitoring van het culturele veld is geformuleerd: een beeld krijgen van de wijze waarop de intermediairs het culturele veld de komende tijd beter van dienst kunnen zijn. Door te verbinden, faciliteren en/of op het gebied van financiering.

Verbinden

De deelname aan de netwerkbijeenkomsten is groot. Bijna een kwart van de respondenten geeft aan dat de netwerkbijeenkomsten gedeeltelijk aansluiten bij hun behoeften.

Aanbeveling 7

Het verdient aanbeveling na te gaan hoe de netwerkbijeenkomsten (verder) geoptimaliseerd kunnen worden en hoe hun effectiviteit kan worden vergroot. De afstemming met andere bijeenkomsten (buiten CmK) is daarin een belangrijke factor. Het verdient aanbeveling deelnemers in dit kader te bevragen op hun behoeften en hoe daaraan kan worden tegemoetgekomen in de bijeenkomsten. Daarbij gaat het onder meer om de contacten met de scholen en het delen van informatie met scholen.

Aanbeveling 8

Van de respondenten is 43% nooit uitgenodigd voor een inspiratiesessie en 50% nooit voor een deskundigheidsbevordering op scholen. Het verdient aanbeveling na te gaan welke culturele partners in staat en bereid zouden zijn om dergelijke bijeenkomsten uit te voeren en een overzicht voor scholen (en intermediairs) te maken van de betreffende culturele partners.

Aanbeveling 9

Het komen tot en borgen van duurzame samenwerkingen is een belangrijk aandachtspunt binnen het CmK-traject. Een belangrijke vraag in dit kader is: hoe kunnen alle betrokkenen tot het besef komen dat samenwerking meer is dan afname van culturele activiteiten? Hoe kan de omslag worden gemaakt van culturele aanbieder naar culturele partner? Het leveren van maatwerk wordt vaak als enorme opgave gezien, maar hoeft niet per definitie veel extra tijd te kosten. Om het bestaande aanbod op maat te snijden van wat de school nodig heeft is contact tussen school en culturele partner van belang. Het verdient aanbeveling culturele partners kansen te bieden om te oefenen met het op maat snijden van hun aanbod. Daarbij zou een document van Pit Cultuurwijzer, met representatieve informatie waar scholen mee bezig zijn, een hulpmiddel kunnen zijn.

Aanbeveling 10

Van de respondenten geeft 64% aan behoefte te hebben aan een ander soort training dan de cursus Grondstof. Inmiddels is er een nieuw aanbod: van rondleider naar begeleider. Het verdient aanbeveling na te gaan aan welk soort aanvullende professionalisering/training behoefte bestaat bij de culturele partners en hoe daaraan door Pit Cultuurwijzer kan worden tegemoetgekomen, als mogelijke aanvulling op het cursusaanbod binnen SamenScholing.

Aanbeveling 11

Veel aanbieders maken (nog) geen gebruik van Planned Culture en een deel van hen is dat ook niet van plan. Het verdient aanbeveling om enerzijds in gesprek te gaan met geïnteresseerden om na te gaan wat Planned Culture voor hen kan betekenen en anderzijds met niet-geïnteresseerden om te achterhalen waarom zij geen interesse hebben.

4.3 Aanbevelingen gemeenten

Aanbeveling 12

Gemeenten zien kansen om de LEA te gebruiken als middel/contactmoment om de verbinding met scholen te zoeken, om domeinoverstijgend te spreken over de zaken die spelen binnen onderwijs, met de LEA als paraplu/overkoepelend instrument te toetsen of de signalen vanuit de combinatiefunctionaris besproken kunnen worden met de directies en om - top down - de aandacht op cultuureducatie en het visietraject van Pit Cultuurwijzer te vestigen. Alhoewel deze kansen worden gemeld, worden deze in de praktijk nog niet benut. Het dient aanbeveling om na te

gaan hoe CmK meer geïntegreerd kan worden in de LEA. Minder vrijblijvend, maar wel vanuit de behoeften van de gemeenten. Hoe kan de nodige vertaalslag worden gemaakt?

Aanbeveling 13

Vooraf ten aanzien van de bibliotheken zien gemeenten kansen op verbinding met cultuureducatie. Eén gemeente heeft extra middelen beschikbaar gesteld aan de bibliotheek ten behoeve van activiteiten op het gebied van cultuureducatie, maar meldt dat de resultaten nog tegenvallen. Er zijn vanuit deze gemeente randvoorwaarden (onder andere CmK richtlijnen) in de beschikking opgenomen, waardoor resultaten getoetst kunnen worden. Het verdient aanbeveling om na te gaan hoe de resultaten in deze gemeenten kunnen worden verbeterd, in het kader van het speerpunt leesplezier en samenwerking met de leesconsulenten. Vervolgens kan worden bezien in hoeverre de uitkomsten hiervan kunnen worden gebruikt om de verbinding tussen bibliotheken en cultuureducatie (ook) in andere gemeenten te versterken.

Aanbeveling 14

Het verdient aanbeveling om de samenwerking met de combinatiefunctionarissen verder te verstevigen en na te gaan hoe deze twee rollen (intermediair en combifunctionaris) elkaar aanvullen en versterken. Dit in goed overleg met de gemeente en eventueel de culturele instelling waar deze gestationeerd is. Hierbij dient goed in het oog te worden gehouden dat combinatiefunctionarissen géén beleidsmakers en/of politici zijn en daarom de relatie met de combinatiefunctionaris geen substituut is voor de relatie met de beleidsmakers en/of politici.

Aanbeveling 15

Het verdient aanbeveling om te verkennen of er bij het culturele veld/amateurkunstverenigingen/muziek- en erfgoedverenigingen behoefte is om een professionaliseringslag te maken zodat de aansluiting met binnenschoolse cultuureducatie beter verloopt. Nu is die kennis en expertise te afhankelijk van vrijwilligers. Daarbij is van belang om te bezien en te bespreken welke partijen (bijvoorbeeld Huis voor de Kunsten Limburg) hierin een verantwoordelijkheid hebben en, zo ja, welke.

Aanbeveling 16

In subsidies voor instellingen en/of projectactiviteiten is nog veel winst te behalen in de koppeling tussen het culturele veld en het onderwijs. Het verdient aanbeveling na te gaan of en, zo ja, hoe Pit Cultuurwijzer daarbij kan helpen. Bijvoorbeeld in het formuleren van eisen, evaluatievragen, enzovoort.